Archive of SID.ir

Modern Technologies Law, 2025, 6(12) https://www.mtlj.usc.ac.ir

Modern Technologies Law

University of Science and Culture

http://doi.org//10.22133/mtlj.2025.462565.1340

Feasibility of Taxation of Non-Fungible Digital Assets (NFT) in Iranian Jurisprudence and Law

Seyed Alireza Tabatabaei[1*] Erfan Ekvan[2]

[1] Assistant Prof., Department of Public and International Law, University of Judicial Sciences & Administrative Services, Tehran, Iran.

[2] MA. in Commercial Documents and Contracts, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Teharan, Iran.

Article Info

Original Article

Received:
12-06-2024
Accepted:
30-09-2024

Key Words:
Non Fungible Token
Exchange Value
Legitimacy
Possession
Transferability

Abstract

Identification of property in Imami jurisprudence and, accordingly, in Iranian law, is conditional on having exchange value, legitimacy, possession and transferability. Unusual digital tokens that have created a huge transformation in the field of intellectual property rights and virtual objects are known from the perspective of common property; However, the mere customary identification of its property is not the reason for the validity of the property from a jurisprudential and legal point of view, and other conditions for property identification must be met. This research, with a descriptive and analytical method and using library and internet tools, deals with the feasibility of applying the taxation conditions in Iranian law and Imami jurisprudence to Non-Fungible Token. related to property, such as whether it is movable or immovable, the ability to seize it, etc. in relation to this issue in future research. The results of the research indicate the conformity of the four criteria for identification of ownership obtained from the summation of the opinions of Imamiyyah jurists and the custom of economists on digital tokens. Therefore, such tokens in virtual space have financial conditions and will be classified as assets, and civil and commercial legal effects will follow them.

***Corresponding author**
e-mail: tabatabaei@ujsas.ac.ir

How to Cite:
Tabatabei, S.A., & Ekvan, E. (2025). Feasibility of Taxation of Non-Fungible Digital Assets (NFT) in Iranian Jurisprudence and Law. *Modern Technologies Law*, *6*(12), 251-273.

Published by University of Science and Culture https://www.usc.ac.ir
Online ISSN: 2783-3836

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

1. Introduction

The world has entered a new era since the beginning of the 1980s. Understanding what it is and why it is and understanding the necessary planning to cope with it requires the use of new concepts and theories. Virtual space, as a product of new information and communication technology, has a decisive role in this. This real space, which is an extension of human society in the context of information and communication technology, is an infinite space that organizes all kinds of interactions through information and communication in a digital context. In this space, regardless of the limitation caused by physical geography, extensive communication between persons with each other, persons with objects and objects with each other is provided through computers and in a digital process.

One of the latest phenomena of organizing economic and non-economic interactions in the virtual space is called blockchain, which has created a huge evolution in terms of security, speed and transparency of data. Blockchain technology has brought many derivatives to humanity, one of the most prominent of which is Non-Federal Digital Tokens (NFT). These tokens have various applications in the field of economy, trade, culture, politics and other social and interactive affairs of humans with each other, humans with objects and objects with each other. Although today, art, business, and music are at the forefront of using this tool, and the buying and selling of things such as works of art, digital books, and in fact anything that can be converted into this type of token has become common.

The basic question regarding these tokens is that according to these economic functions, from the perspective of Imami jurisprudence and according to Iranian law, do these tokens have the conditions to be recognized as property so that it can be assumed that they can be owned and have legal effects on them? or that if buying and selling takes place, it is only for the common practice and basically these tokens do not have juridical value. The purpose of this research is to investigate the conformity of property identification criteria in Imamiyyah jurisprudence and Iranian law on non-homologous digital tokens.

Considering that previous researches have generally dealt with finance in the cyber space or paid attention to cryptocurrencies in general, the present research has this innovation that it specifically deals with the finance of non-traditional digital tokens, which until the time of writing this article, in Persian sources, there is no research in this field. The context is not visible.

2. Methodology

The method used for this research is descriptive-analytical. In this article, two categories of sources are used: the first category includes authentic books of Imami jurisprudence, laws related to property rights in Iran's legal system, and authentic articles that serve as a reference for obtaining the nature of property and the criteria required for token comparison. Non-homosexual digital tokens are considered in Imamiya and Iranian jurisprudence, and the second category includes valid educational courses, international authoritative articles and sites that are used to obtain the required information related to non-homosexual digital tokens.

Non-Fungible Token in Iran, like in other countries, is a new phenomenon and does not have a diverse and extensive research history. in other words, this article is the first research in Iran's legal system that comments on the property of these virtual objects.

It should be noted that some limited research related to the rights of Non-Fungible Token in Iran has been done in the form of a thesis in the field of intellectual and intellectual property rights, such as the role of Non-Fungible Token in supporting intellectual property rights at the University of Tehran.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

3. Results and Discussion

In order to identify any issue in terms of whether it is tax or not, it is necessary to determine the classification of the issue, because each classification of property requires its own criteria for taxation. In Iranian law, property is divided into the same category as tangible property and benefits. A benefit that is included in the category of property can be manifested in two forms, object or service. As a result, in general, regardless of whether the subject of property is object or benefit, property can be considered in this division according to its different nature, object or service. Any non-physical activity that is transferred from its provider to the applicant is called a service, the characteristics of services include intangibility, non-storability, uniqueness, customer participation in services, and inseparability. In contrast to services, Non-Fungible Token have the ability to be stored in digital wallets, they are also independent of their creator after production and are portable in the virtual space through transfer on the blockchain platform, as a result, digital tokens are not considered services in this division and they should be put it in the category of tangible property.

The basis for examining the wealth criteria of tangible property can be pure Imamiyyah jurisprudence or special economic custom, which includes the opinions of economists. In Imamiyyah jurisprudence, there are three views on the property of the subjects, according to the first point of view, the mere presence of some kind of halal benefit is sufficient to consider the subject as property, but the criticism that can be made to this opinion is that there are some subjects that in the perspective of Iranian law And custom has value, but their benefit is not a generic; Like the photo of the father of the family, which has no benefit in generic standard, while it is very important for his family, and each member of the family may pay a lot of money to the owner to get this photo. The second view considers having a legitimate interest to be enough to be property, but this opinion is also incomplete; Because it is true that the condition of having a legitimate interest is comprehensive; But after examining more opinions, we will realize that the mere benefit and legitimacy does not make the title of property on an issue true. The third and final view in Imamiyyah jurisprudence also considers rational benefit as the criterion for property, which, like the previous views, faces the problem of being incomplete; Because there are many examples in Iran that may have a small rational benefit; However, from the perspective of Imami jurisprudence, they should not be considered property; Like pork, which is not worth eating due to impurity in Iranian law. The opinions of economists are also incomplete just like Imamiyyah jurisprudence and cannot provide comprehensive criteria and obstacles to identify tangible property. The first opinion is the theory of value and utility, which was presented by some thinkers in the 19th century. According to this theory, like the third opinion of the Imami jurists, any subject that has a rational benefit is considered property, while the mere possession of a rational benefit is not considered property and it is not under the ownership of individuals, for example, consider air, it is true that it has the rational benefit of life for humans, but it cannot be considered as property and considered as the property of limited individuals. The second opinion in the specific economic custom is the theory of value resulting from the cost of production and labor, which was presented by Adam Smith, so everything that is created based on human labor has value, but this opinion is also incomplete. Some examples of property, such as horses, are without value. The fact that a person does something on them, they are considered independently from the perspective of custom and property law.

In general, according to the fact that each of the examined opinions is incomplete, the criteria of tangible property should be found in the examination of the relationship between people and property, with a little thought in this connection, four criteria of having an exchange value that causes demand, having juridical and legal legitimacy, ability to possess and transferability can be declared as the criteria of tangible property and concluded that the criteria of tangible property in Iranian law is a combination of Imamiyyah jurists and the special custom of economists. on the same basis, Iranian law has established rules in paragraph 3 of article 190 and articles 215, 240, 348, 422, 637, 754, 773 that imply compliance with these criteria for tangible property. in the end, to check the value of digital tokens, it is necessary to verify the existence of the mentioned criteria in this type of virtual object. Non-fungible tokens due to multiple and unique applications such as creating wealth through selling works

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

of art and playing games and creating virtual property security through providing intellectual and intellectual property rights qualify for the first criterion, i.e. having an exchange value that creates demand. In relation to the second criterion, in Imami jurisprudence as the basis of Iranian law, there are principles that can be used to leave it in case of doubt, in relation to non-fungible tokens due to the lack of a source that indicates sanctity or non-sanctity. There is a doubt in legal and jurisprudential legitimacy that by using the principle of falsity and the principle of authenticity, it is possible to judge the legitimacy of non-fungible tokens, so non-sexual digital tokens have juridical and legal legitimacy as well. Captivability is also subject to the ability to be available and assigned, which non-fungible tokens are also eligible for this criterion because they have the ability to be stored in digital wallets. In order to verify transferability as the fourth criterion, it should be noted that one of the reasons that a person reproduces and offers a work in the form of non-fungible tokens is because it is possible to maintain the intellectual property rights related to his work by selling these works and earn income, the premise of making money in this way is the transfer of non-fungible tokens to the buyer of the work, which in practice is done through the payment of the blockchain network fee and transfer to the person's wallet, as a result, digital tokens are also transferable.

4. Conclusions and Future Research

Finally, according to the comparisons made and the arguments expressed, it can be claimed that according to Imami jurisprudence and Iranian law, these tokens are considered property and are included in the property category. Considering the definition of property for non-fungible tokens can be the introduction of new and important research that is suggested by the author of the following topics:

1. The issue of the legitimacy of non-fungible tokens has been examined in this article only using practical principles to solve the initial confusion and it is suggested that experts in Islamic sciences deal with this aspect in a more specialized manner.

2. By discovering the value of these tokens, as mentioned in the conclusion, new legal issues are created that can be investigated in this direction. The topics that can be suggested for research are: 1- matching transactions based on non-representative digital assets with certain contracts, 2- the nature of creating non-representative digital assets is a contract or an event.

3. Since the value of these tokens was determined in this research, it is suggested that the legislator, by introducing a new law or amending the previous laws, consider the laws related to the value of digital tokens as illegal and establish special rules related to it.

4. The identification of these tokens as property is the reason for the authenticity of the transactions whose subject is non-ideal digital tokens (if there are other conditions for the authenticity of the transactions). Create transactions of these tokens.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

حقوق فناوری‌های نوین، ۱۴۰۴، ۶(۱۲) https://www.mtlj.usc.ac.ir

حقوق فناوری‌های نوین

http://doi.org//10.22133/mtlj.2025.462565.1340

امکان‌سنجی مالیت دارایی‌های دیجیتال غیرمثلی در تراز فقه و حقوق ایران

سید علیرضا طباطبایی[۱]* ، عرفان اکوان[۲]

[۱] استادیار، گروه آموزشی حقوق عمومی و بین الملل، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری ، تهران ، ایران.

[۲] دانش‌آموختهٔ کارشناسی ارشد اسناد و قراردادهای تجاری، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

مقالهٔ پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۳/۰۳/۲۳

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۳/۰۷/۰۹

واژگان کلیدی:
توکن‌های دیجیتال غیرمثلی
ارزش مبادله‌ای
مشروعیت
تصرف‌پذیری
انتقال‌پذیری

چکیده

شناسایی مال در فقه امامیه و به‌تبع آن در حقوق ایران، مشروط به برخورداری از ارزش مبادله‌ای، مشروعیت، تصرف‌پذیری و انتقال‌پذیری است. توکن‌های دیجیتال غیرمثلی که تحول عظیمی را در عرصهٔ حقوق مالکیت معنوی و اشیای مجازی ایجاد کرده است، از دیدگاه عرف مال شناخته می‌شود؛ اما صرف شناسایی عرفی مالیت آن، سبب اعتبار مالیت از دیدگاه فقهی و حقوقی نیست و باید دیگر شرایط شناسایی مال احراز شود. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از ابزار کتابخانه و اینترنت، به امکان‌سنجی تطبیق شرایط مالیت در حقوق ایران و فقه امامیه بر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی می‌پردازد. هدف این پژوهش احراز مالیت این نوع از توکن‌هاست تا بتوان حاکمیت قواعد مربوط به اموال را از قبیل منقول یا غیرمنقول بودن، قابلیت توقیف و... در رابطه با این موضوع در پژوهش‌های آینده بررسی و احراز کرد. نتایج پژوهش، حاکی از انطباق معیارهای چهارگانهٔ شناسایی مالکیت که از جمع‌بندی نظرات فقیهان امامیه و عرف اقتصاددانان به دست آمده است بر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است؛ بنابراین چنین توکن‌هایی در فضای مجازی، شرایط مالیت دارند و در زمرهٔ دارایی‌ها قرار خواهند گرفت و آثار حقوقی مدنی و تجاری بر آن‌ها مترتب می‌شود.

***نویسندهٔ مسئول**

رایانامه: tabatabaei@ujsas.ac.ir

نحوهٔ استناددهی:

طباطبایی، سیدعلیرضا، و اکوان، عرفان (۱۴۰۴). امکان‌سنجی مالیت دارایی‌های دیجیتال غیرمثلی در تراز فقه و حقوق ایران. حقوق فناوری‌های نوین، ۶(۱۲)، ۲۵۱-۲۷۳.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ https://www.usc.ac.ir

شاپای الکترونیکی: ۳۸۳۶-۲۷۸۳

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مقدمه

جهان از آغاز دههٔ ۱۹۸۰ میلادی وارد عصر نوینی شده است. فهم چیستی و چرایی آن و درک برنامه‌ریزی بایسته برای همگامی یا رویارویی با آن، مستلزم به‌کارگیری مفاهیم و نظریه‌هایی نوین است. فضای مجازی به‌منزلهٔ فراوردهٔ فناوری اطلاعاتی و ارتباطاتی جدید، نقش تعیین‌کننده‌ای در این میان دارد. این فضای واقعی، که امتداد اجتماع انسانی در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات است، فضایی لایتناهی است که در بستری دیجیتالی، انواع تعاملات را از طریق اطلاعات و ارتباطات سامان می‌دهد. در این فضا، فارغ از محدودیت ناشی از جغرافیای فیزیکی، ارتباطات گستردهٔ اشخاص با یکدیگر، اشخاص با اشیا و اشیا با یکدیگر، از طریق رایانه‌ها و در فرایندی دیجیتالی فراهم می‌آید.

یکی از جدیدترین پدیده‌های سامان‌دهی تعاملات اقتصادی و غیراقتصادی در فضای مجازی، بلاک‌چین نام دارد که تحولی عظیم از حیث امنیت، سرعت و شفافیت داده‌ها ایجاد کرده است (Mousavi et al., 2022, p. 63). فناوری بلاک‌چین، مشتقات زیادی را برای بشریت به ارمغان آورده است که از بارزترین آن‌ها توکن‌های دیجیتال غیرمثلی[1] (NFT) است. این توکن‌ها کاربردهای گوناگونی در عرصهٔ اقتصاد، تجارت، فرهنگ، سیاست و سایر امور اجتماعی و تعاملی انسان‌ها با یکدیگر، انسان با اشیا و اشیا با یکدیگر دارند؛ گرچه امروزه، هنر، تجارت، موسیقی و غیره در صف مقدم استفاده از این ابزار است و خریدوفروش اموری مانند آثار هنری، کتاب‌های دیجیتالی و در واقع هر چیزی که قابلیت تبدیل به این نوع از توکن‌ها را دارد، متداول شده است (Mir Ashrafi, 2021, p. 12). پرسش اساسی در دربارهٔ این توکن‌ها آن است که باتوجه‌به این کارکردهای اقتصادی، آیا از منظر فقه امامیه و به‌تبع حقوق ایران، این توکن‌ها شرایط شناسایی به‌عنوان مال را دارند تا در نتیجه بتوان قائل به این شد که قابل تملک بوده و آثار حقوقی بر آن‌ها بار شود یا آن‌که اگر خرید و فروشی صورت می‌گیرد، فقط به‌منظور رواج عرفی است و اصولاً این توکن‌ها مالیت فقهی ندارند؟ هدف از این پژوهش، بررسی انطباق معیارهای شناسایی اموال در فقه امامیه و حقوق ایران بر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است. باتوجه‌به این‌که پژوهش‌های سابق به‌صورت کلی به مالیت در فضای سایبری (Foroghi & Hossainzad Sereshki, 2019, pp. 35-53) پرداخته یا به‌صورت عام به رمزارزها توجه کرده‌اند (Chitsazian & Khorsandi, 2021, pp. 115-134). پژوهش حاضر این نوآوری را دارد که به‌صورت اختصاصی به مالیت توکن‌های دیجیتال غیرمثلی می‌پردازد. تا زمان تدوین این مقاله، در منابع فارسی پژوهشی در این زمینه دیده نشده است.

۱. موضوع‌شناسی توکن‌های دیجیتال غیرمثلی

از نوترین تحولات در عرصهٔ بلاک‌چین و عرصهٔ شناسه‌گذاری اشیای دیجیتال، پیدایش توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است. پیش از ایجاد این توکن‌ها، در عرصهٔ بلاک‌چین، دارایی‌ها تنها درون‌زنجیره‌ای تلقی می‌شد. منظور از درون‌زنجیره‌ای، یعنی دارایی‌های موجود از ابتدا در عرصهٔ بلاک‌چین تولید شده‌اند، مانند ارزهای دیجیتال رایج که امروزه بسیار موردتوجه قرار گرفته است. اولین‌بار در بستر بلاک‌چین اتریوم[2] با استفاده از استاندارد ERC-721[3] توکن‌های دیجیتال غیرمثلی وارد عرصهٔ بلاک‌چین و جهان مجازی شد. این استاندارد به برنامه‌نویسان و تنظیم‌کنندگان قراردادهای هوشمند قابلیت ایجاد شناسه‌ای خاص برای هر آن چیزی را که بتوان تبدیل به NFT نمود را فراهم کرده است. برای مثال هنرهای دیجیتالی، بلیط‌های کنسرت، عکس‌های پروفایل، عکس‌های تهیه‌شده از طبیعت و غیره را با این استاندارد می‌توان به توکن دیجیتال غیرمثلی تبدیل کرد؛ بنابریان بدین‌صورت برای اولین‌بار در بستر بلاک‌چین و فضای مجازی، دارایی‌های برون‌زنجیره‌ای تولید و وارد این بسترها شد [4].

1. Non Fungible Token
2. Ethereum Blockchain
۳. استاندارد برتر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی در بستر بلاک‌چین اتریوم است که برای ایجاد این توکن‌ها استفاده می‌شود و معمولاً یک دارایی متمایز را نمایان می‌کند. هر توکنی که مبتنی بر این استاندارد تولید شود ارزش منحصربه‌فردی به نام شناسهٔ توکن دارد که برای هر NFT متفاوت است.
4. https://parvazcapital.com/e-landing-page/nft-to-the-moon/

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پیش از ورود به مبحث اصلی، لازم است توضیحی ابتدایی در دربارهٔ این توکن‌ها داده شده و معنای این پدیدهٔ نو در فضای مجازی مشخص شود. لفظ NFT خلاصه‌شدهٔ کلمهٔ Non Fungible Token است. لفظ Token از حیث ترجمهٔ تحت‌اللفظی به معنای نشانه، علامت و... است. همچنین براساس عرف و اصطلاح، باتوجه‌به کاربردی که در بازار ارزهای دیجیتال و بلاک‌چین دارد، به نظر می‌رسد بر معنای سکه‌های دیجیتالی وضع شده است؛ اما استفاده از سکه و حتی توکن نیز برای معادل‌سازی فارسی این لفظ انگلیسی مناسب به نظر نمی‌رسد و در اصطلاح بهتر است به‌این‌علت که باتوجه‌به کاربردهایی که دارند و قید منحصربه‌فرد بودن هرNFT، که دلالت بر موضوعی قابل تملک مانند اثر هنری می‌کند، از لفظ دارایی برای معادل‌سازی لفظ توکن استفاده کرد. این امر در ابتدا نیازمند اثبات مالیت و قابلیت تملک این توکن‌هاست؛ بنابراین پیش از اثبات این مهم با تأثیر از عرف اشخاص فعال در حیطهٔ بلاک‌چین، در معادل‌سازی، از همان لفظ توکن استفاده خواهیم کرد.

لفظ Fungible نیز به معنای مثلی و قابل‌تعویض است. به نظر می‌رسد استفاده از قابل‌تعویض برای معادل‌سازی مناسب نیست؛ زیرا با قرارگرفتن قید Non قبل از آن در معنای غیرقابل تعویض ترجمه شده و این توکن‌ها قابل‌تعویض هستند؛ چراکه این توکن‌ها قابلیت خرید و فروش دارد؛ بنابراین توکن مذکور معوض و ارز دیجیتال یا هر ثمنی که برای دریافت این توکن پرداخت می‌شود عوض محسوب می‌شود. از طرفی اصولاً استفاده از هر استانداردی، در هر بلاک‌چینی برای تولیدNFT ، اعم از این‌که در بلاک‌چین اتریوم باشد یا سایر بلاک‌چین‌های ارائه‌دهندهٔ‌خدمات تولید این توکن‌ها مانند سولانا و غیره، سبب ایجاد توکن‌های شناسنامه‌دار متفاوت از یکدیگر می‌شود. منظور از این تفاوت لزوماً از حیث ظاهری نیست؛ زیرا NFTها می‌توانند در عین یک‌شکل بودن از حیث ظاهر، باز هم متفاوت باشند. هنگامی که صحبت از تفاوت این توکن‌ها می‌شود، از حیث ویژگی باید نگاهی ماهیتی داشت و تفاوت را در داشتن شناسهٔ منحصربه‌فرد برای هر توکن در نظر گرفت؛ لذا لفظ مثلی برای ترجمهٔ لفظ انگلیسی اخیرالذکر ارجح است و با قرارگرفتن Non پیش از آن کلمهٔ غیرمثلی، ترجمهٔ مناسب در نظر گرفته می‌شود. این ترجمه با قانون مدنی ایران نیز هم‌خوانی دارد. مستند به مادهٔ ۹۵۰ قانون مدنی، مثلی مالی است که اشباه و نظائر آن نوعاً زیاد و شایع باشد مانند حبوبات و نحو آن و قیمی (غیرمثلی) مقابل آن است و با وجود این تشخیص این معنا با عرف است.

به نظر می‌رسد که در ابتدا می‌توان به غیرمثلی تلقی‌کردن توکن‌های دیجیتال ایرادی وارد آید. ممکن است در بررسی اولیه، به این علت که برخی از این مجموعه‌های توکن‌های دیجیتال عیناً از حیث ظاهری، کاملاً شبیه به یکدیگر است، براساس قید مذکور در مادهٔ ۹۵۰ قانون مدنی مثلی به نظر برسند. در پاسخ به این ایراد، باید بیان داشت که بنا به دکترین حاکم بر حقوق مدنی و قراردادها، تراضی حاکم بر قرارداد می‌تواند مالی مثلی را مشروط بر این‌که خلاف قانون نباشد، در زمرهٔ قیمی قرار داده و بر همین مبنا، به انعقاد قرارداد بپردازند (Adl, 2006, p. 32). در نتیجه از دو روش می‌توان غیرمثلی بودن این اموال را اثبات کرد: ۱. غیرمثلی بودن به علت داشتن شناسهٔ انحصاری برای هر توکن؛ ۲. قیمی درنظرگرفتن این توکن‌ها از سوی معامله‌کنندگان آن‌ها. برای مثال در نظر بگیرید بلیت‌های استادیوم فوتبالی را در قالب توکن‌های دیجیتال به فروش برسانند. طبیعتاً توکن‌هایی که نمایندهٔ جایگاه‌های ویژه باشند گران‌تر از توکن‌های جایگاه معمولی هستند؛ حتی اگر شکل دیجیتالی بلیت‌ها یکسان باشد. در نتیجه بهترین ترجمه پیش از اثبات مالیت و دارایی تلقی شدن این توکن‌ها برایNFT ، توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است.

۱-۱. بررسی عین یا خدمت بودن توکن‌های دیجیتال غیرمثلی

برای شناسایی هر موضوعی ازاین‌جهت که مالیت دارد یا خیر، مشخص شدن طبقه‌بندی موضوع نیاز است؛ زیرا هر طبقه‌بندی از اموال معیارهای خاص خود را برای مالیت می‌طلبد. اموال در یک دسته‌بندی به‌عین و منفعت تقسیم می‌شوند. منفعتی که خود در زمرهٔ اموال قرار می‌گیرد می‌تواند به دو شکل عین یا خدمت نمود پیدا کند؛ در نتیجه به‌طورکلی اعم از این‌که موضوع قید مالیت، عین یا منفعت باشد، اموال می‌توانند باتوجه‌به ماهیت متفاوت خود، در این تقسیم‌بندی عین یا خدمت تلقی شوند؛ لذا در ادامه به بررسی عین یا خدمت بودن توکن‌های دیجیتال غیرمثلی می‌پردازیم تا بتوان با مشخص کردن طبقه‌بندی آن‌ها، معیارهای مناسبی برای قیاس و تشخیص مالیت آن‌ها یافت.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

هرگونه فعالیت غیرفیزیکی را که از ارائه‌دهندهٔ آن به متقاضی منتقل می‌شود خدمات می‌نامند[1]. باید دقت داشت منظور از غیرفیزیکی بودن ناملموس بودن اصل خدمت دریافتی است، نه لوازم و مقدمات آن. برای مثال شست‌وشوی فرش، خدمت محسوب می‌شود و نتیجهٔ آن پاکیزگی است و این خدمت ملموس نیست. خدمات شامل پنج ویژگی می‌شوند. اولین ویژگی همان ناملموس بودن به این معناست که خدمت قابل‌لمس و قابل‌حمل نیست؛ دومین ویژگی غیرقابل‌ذخیره شدن است: خدمت ارائه شده قابلیت حفظ و ذخیره‌سازی و به‌تبع استفاده در زمانی دیگر را ندارد. انسان نمی‌تواند پاکیزگی را مادام‌العمر حفظ کند و ماشین خود را به کارواش نبرد؛ سومین ویژگی منحصربه‌فرد بودن است: برخلاف اعیان که می‌توانند کاملاً شبیه به یکدیگر باشند، خدمات مشابه یکسان نیستند. برای مثال خدمتی که شخص در سال ۱۴۰۱ دریافت می‌کند با همان خدمت در سال ۱۴۰۲ متفاوت است. چهارمین ویژگی متمایزکنندهٔ خدمات از اعیان این است که در برخی از خدمات مشارکت مشتری، در روال ارائهٔ خدمت به گونه‌ای که خود بستر ارائهٔ خدمت تلقی شود، شرط است مانند ارائهٔ خدمت آرایشگاهی که در آن مشتری موضوع خدمت‌رسانی قرار می‌گیرد؛ درحالی‌که در اعیان به‌هیچ‌وجه مشتری یا مالک عین نمی‌تواند موضوع مستقیم اعمالی قرار گیرد که بر روی عین صورت می‌گیرد؛ آخرین و پنجمین ویژگی خدمات، تفکیک‌ناپذیری میان ارائه و استفاده خدمت است که ناشی از ویژگی غیرقابل ذخیره شدن است؛ بدین معنا که نمی‌توان بین تولید یک خدمت و استفادهٔ آن فاصلهٔ زمانی انداخت و این دو را از یکدیگر منفک کرد (Adl, 2006, p. 32).

با این اوصاف، به نظر می‌رسد توکن‌های غیرمثلی دیجیتال خدمات محسوب نشوند. تفاوت‌های این دو به شرح ذیل است:

۱. خدمات غیرقابل حمل هستند. انسان نمی‌تواند پاکیزگی را حمل کند و به دیگری ارائه دهد؛ درحالی‌که توکن‌های غیرمثلی به این علت که قابلیت ذخیره شدن در کیف پول‌های دیجیتال را دارند، به‌تبع قابل حمل هستند. باید دقت شود که حمل لزوماً به معنای جابه‌جایی در عالم واقع نیست و انتقالات و جابه‌جایی در فضای مجازی نیز متصور است.

۲. برخلاف خدمات که قابل ذخیره‌سازی و استفاده در زمان دیگری نیستند، توکن‌های غیرمثلی قابلیت ذخیره‌سازی در کیف پول‌های دیجیتال را دارند. اصولاً یکی از راه‌های درآمدزایی ازطریق این توکن‌ها خرید و سرمایه‌گذاری در آن‌هاست که این امر مستلزم قابلیت ذخیره‌سازی است.

۳. در معاملات توکن‌های غیرمثلی در هیچ حالتی برخلاف خدمات، مشتری نمی‌تواند موضوع توکن‌های غیرمثلی قرار گیرد. باید دقت داشت مرتبط بودن مشتری و دخالت آن در معاملهٔ توکن به معنای موضوع قرار گرفتن نیست. در معاملات توکن‌های غیرمثلی موضوع معامله خود توکن است؛ درحالی‌که در خدماتی مانند آرایشگاه، سلامت و درمان و غیره، خود مشتری موضوع خدمات است.

۴. خدمت از استفادهٔ آن تفکیک‌ناپذیر است و این موضوع به علت عدم قابلیت ذخیره شدن برای خدمات است؛ درحالی‌که توکن‌های غیرمثلی قابلیت ذخیره‌سازی را داشته و ارائهٔ آن از استفادهٔ آن منفک است.

در نتیجه جنس توکن‌های غیرمثلی از نوع خدمات نیست و قدر متیقن این است که به علت خدمات نبودن، عین محسوب می‌شوند.

۲. خوانش معیارهای مالیت در فقه و حقوق ایران

در عالم حقوق نیز مانند هر علم دیگری، نمی‌توان به‌صرف وجود برخی شباهت‌ها یا تفاوت‌های ظاهری، بدون بررسی، قائل به قرارگیری موضوع در دایرهٔ اموال یا خروج آن از این دایره شد. این امر نیازمند آشنایی با قید مالیت و ماهیت واقعی آن است تا بتوان با قیاسی صحیح و مبتنی بر منطق، مالیت یا عدم مالیت توکن‌های دیجیتال غیرمثلی را اثبات کرد. هنگامی که سخن از بررسی ماهیت و چیستی موضوعی اعتباری مانند مالیت می‌شود، منظور بررسی معیارهایی است که اجتماع آن‌ها مفهوم اعتباری را بر مصداقی خارجی، که خود می‌تواند اعتباری یا غیراعتباری باشد، اعمال می‌کند. در این بخش نیز برای بررسی قابلیت اعمال مفهوم اعتباری مالیت بر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی به بررسی ماهیت و چیستی این مفهوم پرداخته تا پس از دستیابی به معیارهایی واحد و مبنایی برای مالیت موضوعات، این توکن‌ها را با معیارهای مذکور در بخش

1. https://namatek.com/%D8%AE%D8%AF%D9%85%D8%A7%D8%AA-%DA%86%DB%8C%D8%B3%D8%AA/

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بعدی مقایسه کرده و به نتیجه‌ای متقن دربارهٔ مالیت یا عدم مالیت این توکن‌ها رسید. مکاتب متعددی دربارهٔ مالیت و چیستی آن ارائهٔ نظر کرده‌اند که در میان این نظرات بررسی دیدگاه فقیهان امامیه به این دلیل که حقوق ایران مبتنی بر آن است و عرف خاص اقتصاددانان به این دلیل که مالیت جنبه‌ای اقتصادی داشته و عرف عام دربارهٔ این مسئله از عرف خاص تبعیت کرده است، ضروری است که به ترتیب به آن پرداخته شود.

۲-۱. دیدگاه فقیهان امامیه در معیارهای مالیت

دربارهٔ این‌که چه معیارهایی برای مال تلقی کردن شیئی وجود دارد و تعریف مال چیست، نظریات متعددی در فقه امامیه بیان شده است که به‌ترتیب برخی از آن‌ها را بررسی و نقد کرده تا درنهایت بتوان به نتیجه‌ای مناسب برای اعمال قید مال بر اشیا رسید:

دیدگاه نخست: از قائلین به این دیدگاه شیخ انصاری است که مستنبط از تعریف ایشان برای مال، ملاک مالیت، وجود منافع محللهٔ مقصوده در منظر عاقلان است (Ansari, 2007, p. 161)؛ لذا به ترتیب از منظر این استاد فقیه، شئ برای مال تلقی شدن باید: ۱. منفعت داشته باشد؛ ۲. منفعت آن محلَل باشد؛ ۳. منفعت آن مقصودهٔ عقلی باشد. دربارهٔ قید محلله، نقدی وارد نیست. محلَل از ریشهٔ حلَلَ و به معنای حلال و شرعی بودن منفعت یک شئ است[1] و قدر متیقن اموال در اسلام این است که شئ مخالف ضوابط شرعی و نامشروع نباشد. نقد اصلی به قید مقصوده است. منظور از مقصوده، نوعی بودن است؛ یعنی اگر شئ بخواهد در زمرهٔ اموال قرار گیرد، باید از سوی آحاد جامعه دارای منفعت شناخته بشود. به نظر آیت‌الله خویی، در نظر گرفتن قید مقصوده برای مال تلقی شدن اشیا امری ضروری نیست؛ زیرا در بیع، مبیع می‌تواند موضوعی باشد که نوعاً مالیت نداشته؛ اما از نظر متعاقدین، مبتنی بر غرض شخصی مال تلقی شده و مورد معامله قرار گیرد؛ مانند دست‌نویس جد پدری که برای شخص اهمیت زیادی داشته و وی برای تملک آن حاضر به پرداخت قیمت زیادی است (Khuie,1996, p. 200). یکی از شروط صحت بیع نیز مالیت مبیع است (Khuie, 1996, p. 199)؛ لذا اگر آیت‌الله خویی موضوعی را که براساس غرض شخصی (در مقابل قید مقصوده و معیار نوعی است) مورد معامله قرار می‌گیرد مبیع و براساس آن بیع را صحیح تلقی می‌کند، قید مقصوده در منظر وی برای مال تلقی‌کردن موضوعیت ندارد. این نظر صحیح نیست؛ زیرا برخی منافع حلال وجود دارد که مال نیستند؛ اما باتوجه‌به این قید و براساس غرض شخصی در زمرهٔ اموال قرار می‌گیرند. برای مثال منافعی که در روابط زناشویی مانند استمتاع جنسی وجود دارد به‌این‌علت که نوعاً از دید اشخاص منفعت بوده و ارزش‌گذاری روانی، معنوی و خانوادگی برای آن قائل هستند، در زمرهٔ اموال تلقی می‌شود؛ درصورتی‌که این‌چنین نیست. در نتیجه این تعریف برای مال تلقی کردن شیء کفایت نمی‌کند.

دیدگاه دوم: برخی از فقیهان مانند شهیدثانی در شرح لمعه، اولین شرط برای مبیع را داشتن منفعت می‌داند و اهمیت آن را بدین‌گونه توضیح می‌دهد که اگر منفعت در مبیع موجود نباشد، دیگر نمی‌توان در ازای آن مالی را به‌عنوان ثمن پرداخت. به عبارتی دیگر، شرط پرداخت مال در مقابل مبیع، مالیت داشتن مبیع است که این قید ریشه در داشتن منفعت دارد (Shahid Sani,1989, p. 246)؛ در نتیجه صرف داشتن منفعت را به‌طور مطلق برای مال تلقی شدن کافی می‌دانند. نکتهٔ حائز اهمیت در این معیار برای مالیت این است که منظور از قید مطلق برای منفعت، به معنای هر منفعتی نیست؛ زیرا به‌طور ضمنی برای فقیهی مانند شهیدثانی، اطلاق لفظ منفعت بر هرچیزی، منوط به مشروعیت آن در ابتداست؛ اما به‌هرحال این معیار نیز به‌طور مطلق برای شناسایی مال کفایت نمی‌کند؛ زیرا صحیح است که قید داشتن منفعت مشروع جامعیت دارد؛ اما مانع نیست.

دیدگاه سوم: برخی از فقیهان نیز مانند صاحب جواهر، داشتن منفعت عقلایی را برای مال تلقی‌کردن معیار می‌دانند (Najafi,1983, p. 344). به این معیار نیز مانند معیارهای پیشین، ایراد مانع نبودن وارد می‌شود؛ زیرا بسیاری از موارد وجود دارد که از منظر عقلای برخی از جوامع برای آن‌ها نفع در نظر گرفته می‌شود؛ اما بنابر دلایلی مانند عرف، شرع یا حتی منشأ این منفعت و ... نمی‌توان برای آنان وصف مالیت قائل شد. برای مثال گوشت خوک را در نظر بگیرید. این حیوان به‌عنوان منبع غذایی برای انسان در نظر گرفته می‌شود و دارای منافع نیز هست

1. https://fa.wikifeqh.ir/%D8%AD%D9%84%D8%A7%D9%84#_%D8%AA%D8%B9%D8%B1%DB%8C%D9%81%20%D8%AD%D9%84%D8%A7%D9%84

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

(Landestorm et al., 2009, pp. 1497-1500)؛ درحالی‌که در شرع اسلام و نظر فقیهان امامیه، به علت نجس بودن (Shahid Sani,1989, p. 209) خریدوفروش این حیوان برای مصرف غذایی سبب ضرر برای انسان و حرام است و به همین علت، واجد وصف مالیت برای خریدوفروش نیست (Shahid Sani, 1989, p. 240).

همان‌طور که بررسی شد، نظرات فقیهان بزرگی مانند شیخ انصاری، شهیدثانی و صاحب جواهر در عین داشتن جامعیت، مانع نبوده و هر نظر مواردی را در زمرهٔ اموال وارد کرده که از منظر عقل و عرف مال محسوب نمی‌شود؛ در نتیجه به نظر می‌رسد به بررسی بیشتر برای یافتن معیارهای تکمیلی به‌منظور برطرف‌کردن این نقص نیاز باشد.

۲-۲. مالیت از منظر عرف خاص اقتصادی

به‌منظور تکمیل معیار فقیهان یا یافتن نظری که در عین جامعیت مانع نیز باشد، به نظر می‌رسد با بررسی عرف، که برگرفته از اجتماع نظرات و توافق آحاد جامعه بر مالیت موضوعات است، بتوان معیارهایی متفاوت و تکمیل‌کننده‌ای یافت؛ اما هر عرفی قابلیت ارائهٔ معیارهای مناسب را ندارد؛ زیرا تشکیل‌دهندهٔ عرف، علم و رفتار انسان است و برای بررسی تخصصی موضوعی، عرف عام نمی‌تواند معیارهای مناسبی ارائه دهد. به همین منظور بهتر است عرف خاص اقتصاددانان را برای یافتن این معیارها بررسی کرد؛ زیرا معیارهایی که این اشخاص برای مالیت موضوعات در نظر می‌گیرند پشتوانهٔ علمی و مالی داشته و برای اثبات مالیت کاربردی‌تر است. گفتنی است که نظرات بررسی شده، تنها نظرات موجود در عرصهٔ اقتصادی نیستند؛ اما مناسب‌ترین نظرات برای دستیابی به معیارهای تکمیلی تلقی می‌شوند.

۱. نظریهٔ ارزش و مطلوبیت: این دیدگاه را برخی از متفکران (Ghadiri Asl,1993, p. 94) در قرن ۱۹ ارائه کرده‌اند که در قیاس با دیدگاه فقیهان، به نظر می‌رسد شبیه به تلفیقی از دیدگاه شهیدثانی و صاحب جواهر باشد؛ زیرا براساس این مکتب، برای مال تلقی کردن شیء، داشتن مطلوبیت (منفعت) از منظر عرف و عقل کفایت می‌کند. مسئلهٔ حائز اهمیت در این دیدگاه این است که برخی موارد در عالم هستی وجود دارد که برای انسان‌ها مطلوبیت داشته و این موضوع را عرف و عقل نیز امضا می‌کنند؛ اما باز هم نمی‌توان موضوع این مطلوبیت عرفی و عقلانی را مال تلقی کرد. برای مثال هوا یا آب دریاها وغیره به هر میزان که از منظر فقیهان امامیه، عرف و عاقلان مطلوبیت داشته باشند، به این علت که متعلق به تمامی بشر است و نمی‌توان آن را مختص به شخص یا جامعه‌ای دانست و به‌تبع آن را تملک کرد، باز هم موضوع قید مال قرار نمی‌گیرند. باید دقت داشت فرآوری کردن چنین مواردی ممکن است به آن‌ها وصف مالیت ببخشد؛ مانند آب معدنی یا کپسول اکسیژن برای غواصان و غیره؛ اما وجود مصادیقی استثنایی سبب تعمیم حکم به موارد عام نمی‌شود. اگر آب معدنی فرآوری شده مال تلقی می‌شود، دلیلی بر تعمیم آن به آب دریاها وجود ندارد. درمجموع این نظر نیز در عین جامعیت، مانند سایر نظرات مانع نیست و نمی‌تواند ملاکی برای مالیت در نظر گرفته شود (Lotfi Forooshan, 2021, p. 42).

۲. نظریهٔ ارزش ناشی از هزینهٔ تولید و کار: در این دیدگاه، نظرات متعددی برای معیار مالیت ارائه شده است که به تعدادی از آن‌ها می‌پردازیم. براساس نظر آدام اسمیت، فیلسوف اسکاتلندی که از او با نام پدر علم اقتصاد نوین یاد می‌شود، قبل از نظام سرمایه‌داری، تنها چیزی که سبب مالیت اشیا می‌شد و ارزش مبادله‌ای ایجاد می‌کرد، کار بود (Ronald Meek, 1978, pp. 137-138)؛ اما این معیار برای مال تلقی کردن برخی از اشیا و غیره معیاری صحیح نبود؛ زیرا برخی اوقات برخی از اموال وجود داشتند که بدون انجام کاری برای شخص سودآور بوده و در عرف و در میان عقلا دارای وصف مالیت بوده‌اند. برای مثال اسب از آن روی که قابل اجاره دادن بود و در طبیعت براساس نظام الهی رشد می‌کرد، بدون آن‌که کاری بر روی آن صورت بگیرد، مال تلقی می‌شد. پس از خارج شدن جوامع از نظام اقتصادی ساده و حرکت به‌سوی نظام سرمایه‌داری، معیار بالا از منظر اسمیت اصلاح شده و بدین‌گونه مالیت توصیف شده است: مال به اشیائی که کاری بر روی آن‌ها انجام شده یا قابل اجاره و سوددهی باشد گفته می‌شود (Ronald Meek, 1978, p. 149). این نظر نیز ناقص است؛ چرا که به نظر می‌رسد معیارهای ارائه شده صرفاً ازطریق بررسی بسیاری از اموال و وحدت ملاک گرفتن میان خصوصیت آن‌ها ارائه شده است. به عبارتی دیگر، ارائه‌دهندهٔ این نظر

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پس از بررسی‌های متعدد، به این نتیجه رسیده که اموال اشیائی هستند که بر روی آن‌ها کار صورت گرفته است یا قابلیت اجاره دادن داشته یا درنهایت سوددهی خواهند داشت. برای درک بهتر نقصان این نظریه، عکس خانوادگی‌ای را در نظر بگیرید که به علت داشتن ارزش معنوی زیاد توسط فرزند کبیر از سایرین خریداری می‌شود تا در مالکیت انحصاری وی قرار گیرد. این عکس هیچ سوددهی ندارد؛ زیرا قابل خرید و فروش میان اشخاص دیگر نیست و تنها برای یک نفر ارزشمند بوده، همچنین قابلیت اجاره نیز ندارد؛ زیرا از شروط قابلیت اجاره، ارزشمند بودن آن است که عکس خانوادگی هیچ ارزشی برای اشخاص غریبه ندارد. همچنین به نظر می‌رسد که مال تلقی شدن چنین عکسی از سوی خریدار آن به منظور خانوادگی بودن آن است، نه این‌که صرفاً برگه‌ای است که به علت کاری بر روی آن عکس ظاهر شده (کار ارزش بخش باشد). اگر چنین بود، هر برگه‌ای به صرف عکس بودن باید در منظر شخص دارای ارزش و وصف مالیت بود؛ درحالی‌که چنین نیست. برای مثال در نظر بگیرید عکسی که حاوی تصاویر مستهجن باشد؛ حتی اگر بر روی این عکس برای طراحی زمان زیادی کار شده باشد یا در سایر جوامع دارای سوددهی بالایی باشد، در کشورهای اسلامی به علت نامشروع بودن، فاقد وصف مالیت است؛ لذا به نظر می‌رسد به علت وجود مثالی این‌چنینی در اموال، که دلالت بر عدم کفایت معیارهای ارائه شده می‌کند و همچنین به این علت که در این مکتب اشیای نامشروع نیز مال محسوب می‌شوند، این نظر مانع نبوده و نظر مناسبی نیست.

با بررسی نظرات عرف خاص اقتصاددانان نیز می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که درمجموع در میان دیدگاه فقیهان و اقتصاددانان، نظریه‌ای وجود ندارد که به‌طور مستقل ارائه‌دهندهٔ معیارهایی جامع‌ومانع برای مالیت باشد؛ زیرا همان‌طور که بررسی شد، معیارهای ارائه‌شده در هرکدام نقص‌های قابل‌توجهی داشت که نمی‌توان با آن معیارها مالیت اشیا را اثبات کرد. برخی از معیارها آن‌چنان جامعیت داشتند که نمی‌توان برای آن‌ها محدودیتی قائل شد و به‌تبع، خیلی از غیر اموال را شامل می‌شد، مانند نظرات فقیهان و برخی از معیارها نیز بیشتر به نظر می‌رسید که ارائه‌دهندگان آنان با بررسی مصادیق مال به این معیارها دست یافته بودند و به‌تبع، این معیارها توجیه‌کنندهٔ برخی از مصادیق اموال نبودند. معیارهایی که اقتصاددانان ارائه داده بودند ازاین‌دست بود. به نظر می‌رسد، ممیز مناسب اموال از غیر آن، باید تلفیقی از نظرات اقتصادی و فقه امامیه باشد تا در حقوق ایران، که مبتنی بر دین مبین اسلام و فقه امامیه است، کاربرد داشته باشد. ممیزاتی که در عین جامعیت، مانعیت را نیز داشته باشند و بتوان از آن‌ها برای هر مصداقی از حیث مال تلقی شدن یا نشدن استفاده کرد؛ لذا صرف سوددهی، قابلیت اجاره، منفعت داشتن، عقلایی بودن یا عرفی بودن معیارهایی کافی برای مال شناختن اشیا نیست و باید با تعمق بیشتری به مسئله برای کشف پاسخ مناسب نگریست و با تلفیق نظرات فقیهان و عالمان اقتصادی به معیاری مناسب دست‌یافت.

۲-۳. مالیت تلفیقی از فقه امامیه و عرف خاص

کشف معیارهای مناسب برای مال در نظر گرفتن اشیا، نیازمند تعمق و ریشه‌یابی اصولی است. بستر این تعمق و ریشه‌یابی باید تاریخ حیات انسان باشد؛ زیرا از زمان خلقت تا معاصر، اشتراک میان تمامی اموال میل انسان به آنان بوده است. به عبارتی دیگر، هر مکتبی برای این‌که معیاری برای مالیت معرفی کند، فارغ از نوع آن (عین یا خدمت)، رابطهٔ شیء با انسان را در نظر گرفته و سعی در کشف علت این ارتباط داشته و علت مکشوفه را معیاری برای مال معرفی می‌کرده است. برای مثال اگر طرف‌داران نظریه ارزش ناشی از هزینهٔ تولید و کار، قائل به معیار کارکردن برای مالیت هستند، براساس مشاهدات خود به این نتیجه رسیده‌اند که بسیاری از مصادیقی که در زمرهٔ اموال قرار می‌گیرند، بر اثر کار انسان ارزشمند شده‌اند؛ در نتیجه کار آدمی یکی از معیارهای مالیت تلقی می‌شود؛ اما باید دقت داشت در بررسی رابطهٔ مال با انسان مواردی مثل کار، سوددهی، تولید، منفعت محض، منفعت عقلایی و غیره پوسته‌هایی هستند که خود از منبعی دیگر نشئت می‌گیرند. با این مقدمه پا فراتر از این پوسته‌ها گذاشته و نخستین معیار مالیت را، که میان عرف خاص و فقه امامیه مشترک است، معرفی می‌کنیم. معیار اول عبارت است از ارزشی که درون انسان میل به تقاضا را ایجاد می‌کند. اصولاً اگر انسان بر روی شیئی کار می‌کند، اگر آن شیء را فقه نافع می‌داند یا حتی عقل محض برای آن منفعتی در نظر می‌گیرد، به‌این‌علت است که در فطرت انسان، براساس خلقتی که خداوند انجام داده است، امیالی دنیوی و اخروی وجود

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

دارد. برخی از متعلقات این دنیا به علت این‌که موضوع این امیال قرار می‌گیرند، ابتدا درون انسان ارزشمند شده، سپس نسبت به آنان تقاضا به وجود می‌آید، تقاضای انسان نیز سبب ارزش‌بخشی به هرچیزی می‌شود. وجه اشتراک میان تمامی اموال، فارغ از این‌که عین باشد یا خدمت، سودده باشد یا زیان‌ده، همین تقاضای ناشی از ارزشمندی است. بسیاری از اموال وجود دارند که زیان‌ده هستند؛ اما به علت ارزشمندی در منظر انسان جلوهٔ مالیت پیدا می‌کنند. مسئله‌ای که پیش می‌آید این است که ممکن است بیان شود ایرادات مذکور در معیارهای پیشین در این معیار نیز حاکم است، برای مثال استمتاع جنسی برای طرفین در نکاح امری است ناشی از ارزشمندی درونی که در عالم واقع نسبت به آن تقاضا صورت می‌گیرد؛ لذا استمتاع جنسی نیز مالیت دارد. برای پاسخ به این سخن باید ارزش را تقسیم‌بندی کرد.

ارزش به دو نوع استعمالی و مبادله‌ای تقسیم می‌شود. ارزش استعمالی فایده و مصرفی است که انسان از چیزی می‌برد و ارزش مبادله‌ای ارزشی است که انسان برای به‌دست‌آوردن آن حاضر است مالی بپردازد یا خدمتی ارائه دهد (Yusefi, 2020, p. 41). مراد از ارزش در معیاری برای مالیت، ارزش مبادله‌ای است؛ لذا چنانچه موضوعی دارای فایده و مصرفی باشد (ارزش استعمالی)، بدون آن‌که انسان برای به‌دست‌آوردن آن مستقیماً عوضی اعم از مال یا خدمات ارائه دهد، آن موضوع هر میزان که ارزشمند باشد نیز مال تلقی نمی‌شود؛ لذا با این توضیح، منافعی که برای انسان در نکاح ارزشمند بوده اعم از استمتاع جنسی و غیره به‌این‌علت که از نوع ارزش استعمالی بوده و در مقابل این فایده و نفع به هر دلیلی مانند تقدس امر نکاح ثمنی پرداخت نمی‌شود سبب مالیت روابط ناشی از نکاح نمی‌شود و این مسئله تنها مثالی برای اثبات ملاک بودن ارزش مبادله‌ای بود و در تمامی مواردی که خواهان اثبات مالیت موضوعی باشیم باید ابتدا ارزش مبادله‌ای را در مسئلهٔ تقاضا بررسی کنیم. معیار دوم، که مختص به فقه اسلام بوده و در عرف خاص وجود ندارد، مسئلهٔ مشروعیت یا همان قید محله در منظر شیخ انصاری و سایر صاحب‌نظران فقه امامیه است. ضرورت وجود این معیار را عقل و تمامی علوم درصورت داشتن قضاوتی عادلانه و عالمانه تأیید می‌کنند. برای از بین بردن جامعیت معیار اول، وجود معیاری که محدودکنندهٔ آن باشد به‌حکم عقل ضروری است؛ زیرا نمی‌توان به‌صرف این‌که موضوعی ارزش مبادله‌ای که ایجادکنندهٔ تقاضاست را دارد آن را مال تلقی کرد. در غیر این صورت موارد متعددی که مالیت نداشته یا قائل شدن وصف مالیت برای آن‌ها ضرر هنگفتی را برای مالک و جامعه به ارمغان می‌آورد در گسترهٔ اموال وارد خواهند شد. قانون مدنی ایران نیز برگرفته از فقه امامیه و عقل در مادهٔ ۲۱۵[1]، نسبت به داشتن منفعت عقلایی مشروع برای مورد معامله در کنار داشتن مالیت آن تصریح می‌کند (Bayat, 2017 ,p. 144). مسئلهٔ قابل‌توجه این است که ظاهر ماده مالیت را از منفعت آن جدا کرده و قید مشروعیت را دربارهٔ منفعت به کار برده است، باید دقت داشت که این صرفاً برداشتی ظاهری از ماده و منفعت جزئی از ماهیت مال است که سبب ایجاد ارزش مبادله‌ای برای آن می‌شود؛ لذا اگر مشروعیت در آن نباشد، تبعاً موضوع نیز مالیت نخواهد داشت. منظور از مشروعیت نیز حکم شارع و قانون‌گذار است؛ یعنی هر موردی را که قانون‌گذار یا شارع بنابر مصلحت غیرقانونی یا خلاف‌شرع اعلام کنند، نمی‌توان مال شناخت. گفتنی است که در مقام تشکیک مشروعیت موضوعی که مالیت آن مورد بررسی است، در صورت فقدان نص قانونی یا نظر شرعی، اصل اباحه و جواز حاکم است. این دو معیار عام‌الشمولی بود که دربارهٔ هر موضوعی که بخواهد مالیت آن بررسی شود حاکم است؛ اعم از این‌که موضوع عین یا خدمات باشد؛ اما همان‌طور که در بخش پیشین بیان شد، توکن‌های دیجیتال غیرمثلی درصورت مال تلقی شدن در زمرهٔ اعیان قرار خواهند گرفت و این دو معیار برای بررسی مالیت آن‌ها کفایت نمی‌کند. دربارهٔ اعیان دو معیار قابلیت نقل‌وانتقال و قابلیت تصرف را نیز به‌عنوان معیارهای تکمیلی باید در نظر داشت (Hasani, 2000, p. 32).

فقدان قابلیت نقل‌وانتقال باید ناشی از مانع ذاتی باشد؛ لذا اگر عینی به علت مانع بیرونی قابلیت نقل‌وانتقال را نداشته باشد، سبب خروج آن از وصف مالیت نمی‌شود. منظور از تصرف‌پذیری نیز این است عین بتواند در ظرف زمانی یا مکانی در اختیار شخص یا اشخاص داده شود؛ لذا هوا و منابع طبیعی ازاین‌حیث که قابلیت اختصاص به شخص و اشخاصی را ندارند، مال محسوب نمی‌شوند. این چهار مورد، معیارهای شناسایی مالیت برای اعیان هستند که سه مورد آن‌ها، یعنی قابلیت انتقال در اعیان، قابلیت تصرف در اعیان، وجود ارزش مبادله‌ای و تقاضا در اعیان معیارهای مشترک فی‌مابین فقه امامیه و اقتصاد محض است و معیار مشروعیت، ممیزی است که فقه امامیه برای مالیت ارائه کرده است.

---

۱. مادهٔ ۲۱۵ قانون مدنی: مورد معامله باید مالیت داشته و متضمن منفعت عقلانی مشروع باشد.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

۲-۴. حقوق ایران

حقوق ایران نیز در قانون مدنی مصوب سال ۱۳۰۷ به‌طور ضمنی معیارهای مذکور را دربارهٔ مالیت اشیا پذیرفته است. در این قسمت به‌اختصار به تطبیق این معیارها با قانون مذکور می‌پردازیم.

دربارهٔ معیار اول ـ یعنی ارزش مبادله‌ای ـ همان‌طور که بیان شد، در فقه امامیه و عرف خاص اقتصاددانان از تعبیر داشتن منفعت استفاده شده است، قانون‌گذار ایران نیز مبتنی بر فقه امامیه برای نشان دادن معیار اول از همین تعبیر در مواد متعددی استفاده کرده است، مهم‌ترین این مواد که می‌توان شرط بودن این معیار را از درون آن‌ها استنباط کرد مواد ۳۴۸[۱] و ۴۲۲[۲] قانون مذکور است. مادهٔ ۳۴۸ در مقام ممنوعیت بیع موضوعاتی که منفعت عقلایی ندارند است؛ اما این ممنوعیت مختص به بیع نیست، در هر عقدی اعم از صلح، اجاره، رهن و حتی عقود نامعین مبتنی بر مادهٔ ۳۱۰[۳] قانون مدنی، درصورتی‌که موضوع معامله مال باشد، به حکم عقل و با تمسک به فقه امامیه‌داشتن منفعت، که همان ارزش مبادله‌ای است، شرط است. تأییدکنندهٔ این سخن مادهٔ ٤٢٢ دربارهٔ خیار عیب است که لفظ مبیع در آن تمثیلی بوده و در هر زمان که موضوع معامله‌ای مال باشد، نقصان آن به شخص اختیار فسخ معامله را می‌دهد. معنای لفظ نقص همان کامل نبودن مال است؛ به‌گونه‌ای که در انتفاع آن سبب اختلال شود که به‌اصطلاح آن را معیوب می‌نامند. با این مقدمه می‌توان این‌گونه استدلال کرد که اگر از نظر قانون‌گذار ناقص بودن منفعت مال سبب فسخ معامله است، به قیاس اولویت موضوعی که منفعتی ندارد نمی‌تواند ارزشمند و مورد معامله واقع شود؛ زیرا مالیت آن در حالت عدمی قرار می‌گیرد و این امر به‌طور تمثیلی در رابطه با مبیع در مادهٔ ۳٤۸ بیان شده است (Bayat, 2017, p. 348)؛ لذا هرگاه شیء منفعتی (ارزش مبادله‌ای) نداشته باشد، نمی‌توان آن را مال تلقی کرد.

در حقوق ایران معیار دوم به‌عنوان محدودکنندهٔ جامعیت معیار اول، مبتنی بر فقه امامیه در مواد متعددی برای مال تلقی کردن موضوعی پیش‌بینی‌شده است، در مادهٔ ۲۱۵[٤] قانون مدنی منفعت عقلایی مشروع را متضمن مالیت اعلام داشته است، در مادهٔ ۶۳۷[٥] هر مالی را که متضمن منفعت باشد برای عاریه دادن مناسب ندانسته و صحت عاریه را به مشروعیت منفعت مال مشروط کرد است، همچنین دربارهٔ صلح در مادهٔ ۷۵۴[٦] نیز مبتنی بر فقه امامیه صحت مصالحه را مشروط به مشروعیت موضوع آن دانسته است. گفتنی است که باید توجه داشت قبل از مادهٔ ۱۰ قانون مدنی، عقد صلح به‌عنوان راه‌حلی برای انعقاد عقود نامعین در فقه امامیه در نظر گرفته می‌شد و قانون‌گذار نیز مبتنی بر همین رویه مشروعیت موضوع صلح را به‌طور مطلق پیش‌بینی کرده است؛ لذا این مقرره نیز در حالتی که موضوع مصالحه شیء و عین است نیز حاکمیت دارد و صلح بر مال نامشروع باطل است؛ زیرا اصولاً در حقوق ایران به علت تأثیرپذیری از فقه امامیه موضوعاتی که نامشروع هستند مالیت ندارند.

قابلیت انتقال به‌عنوان شرط سوم در قانون مدنی به‌صراحت ذکر نشده است؛ اما به‌حکم عقل می‌توان این مهم را از مادهٔ ۷۷۳ دربارهٔ رهن استنباط و به مالیت اعیان تعمیم داد. به موجب این ماده «هرمالی که قابل نقل و انتقال قانونی نیست نمی‌تواند مورد رهن واقع شود.» ظاهر ماده براساس لفظ قانونی دلالت بر ممنوعیت رهن اموالی دارد که نقل‌وانتقال آن‌ها به‌دلیل غیرذاتی ناممکن است. برای مثال رهن مال وقفی صحیح نیست؛ زیرا به‌موجب قانون عین مال حبس شده[۷] و به تبع، قابلیت انتقال را از دست داده است. باتوجه به این مثال می‌توان قائل به این شد که به

---

۱. مادهٔ ۳۴۸ قانون مدنی: بیع چیزی که خریدوفروش آن قانوناً ممنوع است یا چیزی که مالیت و یا منفعت عقلائی ندارد یا چیزی که بایع قدرت بر تسلیم آن ندارد باطل است؛ مگر این‌که مشتری خود قادر بر تسلیم باشد.

۲. مادهٔ ٤٢٢ قانون مدنی: اگر بعد از معامله ظاهر شود که مبیع معیوب بوده مشتری مختار است در قبول مبیع معیوب یا اخذ ارش یا فسخ معامله

۳ – ماده ۱۰ قانون مدنی : قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد نافذ است

٤. مادهٔ ۲۱۵ قانون مدنی: موردمعامله باید مالیت داشته و متضمن منفعت عقلانی مشروع باشد.

٥. مادهٔ ۶۳۷ قانون مدنی: هرچیزی که بتوان با بقاء اصلش از آن منتفع شد می‌تواند موضوع عقد عاریه گردد. منفعتی که مقصود از عاریه است منفعتی است که مشروع و عقلانی باشد.

٦. مادهٔ ۷٥٤ قانون مدنی: هرصلح نافذ است جز صلح بر امری که غیرمشروع باشد.

۷. مادهٔ ۵۵ قانون مدنی: وقف عبارت است از این‌که عین مال حبس و منافع آن تسبیل شود.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

قیاس اولویت موضوعاتی که به‌طور ذاتی قابلیت انتقال ندارند قابلیت به رهن گذاشتن را نیز ندارند. صحیح است که این مقرره در مادهٔ اخیر صراحت در رهن دارد؛ اما مثالی است برای آنچه در ذهن قانون گذار نسبت به شرط قابلیت انتقال در اعیان وجود دارد.

برای درک ذهنیت قانون‌گذار باید فلسفهٔ ممنوعیت رهن اموالی که قابلیت انتقال را ندارند بررسی کرد، فلسفهٔ مشروط کردن رهن به انتقال‌پذیری عین مرهونه این است که اصولاً به حکم عقل میان استفاده از عین در رهن درصورت اجرای عقد و انتقال‌پذیری عین مرهونه رابطهٔ دلالت التزامی وجود دارد و اگر عین، قابلیت انتقال را به‌طور ذاتی نداشته باشد در منظر انسان ارزش مبادله‌ای پیدا نخواهد کرد و به تبع مال محسوب نخواهد شد تا بتوان آن را به‌عنوان عین مرهونه پذیرفت. قانون‌گذار با درک این فلسفه دربارهٔ رهن یک گام جلوتر رفته و صحت آن را مشروط به نبود مانع قانونی برای انتقال‌پذیری دانسته است. به عبارتی دیگر، وی پذیرفته است که اصولاً عینی که به‌طور ذاتی قابل انتقال نیست مال محسوب نمی‌شود تا در رهن قرار گیرد و به علت ماهیت خاص رهن انتقال‌ناپذیری عارضی را نیز مانع انعقاد عقد رهن دانسته است. این فلسفه (دلالت التزامی میان عین و قابلیت انتقال) در ذهن قانون‌گذار آنچنان بدیهی است که از نظر آن نیازی به تصریح در قانون مدنی وجود نداشته و صرفاً آثار علمی آن را به شکل مواد قانونی وضع کرده است که یکی از مصادیق آن مادهٔ اخیرالذکر بود. دیگر مادهٔ قانونی، که از آثار علمی این ذهنیت قانون‌گذار محسوب می‌شود، مادهٔ ۲۴۰[1] قانون مدنی است که در آن ضمانت اجرای شرط ممتنع را اعلام داشته است. در نظر بگیرید ضمن عقد لازمی فروش کرهٔ ماه شرط شود. این شرط به علت ممتنع بودن در اجرا، سبب حق فسخ برای متعهد له است که نشئت گرفته از عدم قابلیت انتقال این قمر به اشخاص و دولت‌هاست (کرهٔ ماه متعلق به هیچ شخص و دولت خاصی نیست و قابلیت تملک و انتقال آن درحال حاضر وجود ندارد) که دلالت بر عدم مالیت آن می‌کند. به عبارتی دیگر، این حق فسخ اثر عدم مالیت ماه به علت عدم وجود قابلیت انتقال در آن است. این دو مقرره تنها مثال‌های اثبات این دیدگاه (دلالت التزامی میان عین و قابلیت انتقال) نیستند و دیدگاه مذکور در تمامی مواد قانون مدنی، که مرتبط با مالیت اشیا هستند، دیده می‌شود. همچنین قابلیت نقل‌وانتقال به‌طور ضمنی در بند ۳ مادهٔ ۱۹۰[2] شرط است؛ زیرا برای موضوع معامله قرار گرفتن، قابلیت انتقال شرط ضمنی است. به عبارتی دیگر، اثر معامله انتقال موضوع معامله به طرف مقابل است و اگر موضوعی قابلیت انتقال را نداشته باشد، نمی‌توان آن را موضوع معامله در نظر گرفت و چنانچه این عدم قابلیت انتقال، ناشی از علتی ذاتی باشد، قرار نگرفتن شیء به‌عنوان موضوع معامله براساس مادهٔ اخیرالذکر ناشی از مال تلقی نشدن آن است؛ لذا داشتن قابلیت انتقال به طور ذاتی در دلالت التزامی، لازمی تلقی می‌شود تا موضوع، که همان ملزوم است، مال محسوب شده و بتوان آن را معامله کرد.

دربارهٔ شرط آخر یعنی قابلیت تصرف نیز به نظر می‌رسد قانون‌گذار مانند قابلیت انتقال، میان مالیت عین و تصرف‌پذیری آن قائل به وجود دلالت التزامی و بدیهی بودن آن است. مادهٔ ۳۵[3] قانون مدنی تحت عنوان امارهٔ تصرف متضمن این ادعاست. براساس این ماده، تصرف امارهٔ مالکیت برای مال دانسته شده است. اگر این جمله را دقیق‌تر بررسی کنیم، این مفهوم را برداشت می‌شود که یکی از ارکان اعیانی که حق مالکیت برای آن ایجاد می‌شود تصرف‌پذیری است که به‌سبب آن، می‌توان مالکیت شخص را بر آن احراز کرد و چنانچه این ویژگی در عینی وجود نداشته باشد، نمی‌توان آن را مقدمه‌ای برای اثبات مالکیت مال در نظر گرفت. نخستین و شایع‌ترین متعلَق حق مالکیت نیز اموال است که ازطریق تصرف می‌توان مالکیت بر آن‌ها را شناسایی کرد. به عبارتی دیگر، تصرف و مالیت به‌ونه‌ای در هم تنیده شده‌اند که اگر موضوعی قابلیت تصرف ذاتی را نداشته باشد نمی‌توان آن را مال تلقی و از امارهٔ تصرف برای احراز مالکیت آن استفاده کرد. شاید از نقطه‌نظر برخی نتوان چنین برداشتی از مادهٔ ۳۵ داشت؛ به این علت که ماده در مقام بیان اماره‌ای برای شناسایی مالکیت است که ازطریق تصرف به وجود می‌آید؛ اما باید دقت داشت که اصولاً اگر موضوعی مانند اکسیژن غیرقابل تصرف باشد، در منظر انسان دارای ارزش مبادله‌ای نخواهد بود تا سعی در تملک آن بنماید؛ لذا امارهٔ

---

۱. مادهٔ ۲۴۰ قانون مدنی: اگر بعد از عقد، انجام شرط ممتنع شود یا معلوم شود که حین‌العقد ممتنع بوده است، کسی که شرط به نفع او شده است اختیار فسخ معامله را خواهد داشت، مگر این‌که امتناع مستند به فعل مشروط‌له باشد.

۲. مادهٔ ۱۹۰ قانون مدنی : برای صحت ه رمعامله شرایط ذیل اساسی است : ۱) قصد طرفین و رضای آن‌ها؛ ۲) اهلیت موضوع؛ ۳) موضوع معین که مورد معامله باشد؛ ٤) مشروعیت جهت معامله.

۳. مادهٔ ۳۵ قانون مدنی: صرف به‌عنوان مالکیت دلیل مالکیت است؛ مگر این‌که خلاف آن ثابت شود.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

تصرف در آن به‌دلیل عدم مالیت غیرقابل اجراست؛ زیرا همان‌طور که بیان شد، به دلالت التزامی اگر بخواهد موضوعی در ابتدا مال تلقی شود، باید بتوان آن را به اشخاص اختصاص داده و تصرف کرد. در غیر این صورت، موضوع مالیتی نخواهد داشت تا بتوان براساس قابلیت تصرف، اماره‌ای برای مالکیت ایجاد کرد و این لازم و ملزوم بودن تصرف‌پذیری و مالیت به میزانی از نظر قانون‌گذار بدیهی و مؤثر در حقوق مربوط به اموال بوده است که بدون تصریح به این شرط در رابطه با مالیت اعیان، با فرض ذهنی، تصرف در موضوعی را که قابلیت تصرف داشته‌است امارهٔ مالکیت در نظر گرفته است. به عبارتی دیگر، مالیت موضوع را به علت تصرف‌پذیری تأیید کرده و همان تصرف را نیز اماره‌ی مالکیت اعلام داشته است.

درنهایت می‌توان قائل به این شد که حقوق ایران نیز مبتنی‌بر فقه امامیه و با استفاده از عرف خاص برای همگام بودن با اقتصاد جهانی معیارهای چهارگانه معرفی شده در رابطه با مالیت اعیان را به‌طور ضمنی و بدیهی در ذهن خود پذیرفته است و برمبنای همین معیارها در مواد قانونی مقرراتی مرتبط با اموال وضع کرده است.

۳. انطباق معیارهای مالیت بر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی

توکن‌های دیجیتال غیرمثلی در دستهٔ اعیان قرار می‌گیرند؛ لذا بررسی هر چهار معیار مذکور در بخش پیشین برای اثبات مالیت این توکن‌ها و قرارگرفتن در زمرهٔ دارایی ضروری است. با این توضیح، بررسی شرایط مذکور به شرح ذیل است:

۳-۱. برخورداری از ارزش مبادله‌ای که سبب ایجاد تقاضا شود.

برای این‌که چگونه درون انسان نسبت به امری ارزشمندی ایجاد می‌شود، معیارهای متعددی بیان شده است. به اعتقاد برخی، داشتن منفعت و رافع نیاز بودن به‌عنوان جزئی از تعریف مال، دلالت بر ارزشمند بودن می‌کند (Katoozian,1993, p. 9). به اعتقاد برخی، ارزشمندی که سبب مالیت می‌شود ناشی از یک اعتبار عقلایی است که از خود شئ حاصل شده و برای به دست آوردن آن رقابت ایجاد می‌کند (Khuie,1992, p. 24). همچنین به نظر می‌رسد دیدگاه عرف را نیز بتوان محلی برای ایجاد ارزش درون انسان‌ها نسبت به امری دانست. کمیابی نیز از مواردی است که از منظر عرف معیاری برای ارزشمندی تلقی می‌شود.

باید توجه داشت که مسئلهٔ ارزشمندی امری است کاملاً درونی و از امیال انسان نشئت می‌گیرد. این ادعا را با ردکردن تمامی معیارهای بالا می‌توان اثبات کرد. اگر شیئی دارای منفعت تلقی شده و در دیدگاه انسان ارزشمند تلقی می‌شود، به علت نفع آن نیست؛ بلکه به علت نیازی است که در درون انسان نسبت به منفعت آن به علت خلقت و فطرت آدمی برای حیات صورت گرفته است؛ با اندکی نگاه کردن در گسترهٔ تاریخ متوجه این موضوع خواهیم شد. برای نمونه، تصور کنید انسان در ابتدای حیات، برای بقای خود، تغذیه از برخی گیاهان را ضروری می‌دانست و در نتیجه، آن گیاهان ارزشمند تلقی می‌شدند؛ اما امروزه با وجود مواد غذایی متنوع، دیگر از آن گیاهان استفاده نمی‌شوند. عدم استفاده از این گیاهان به‌دلیل از بین رفتن منفعت آن‌ها نیست، بلکه به این خاطر است که با پیشرفت تمدن، امیال انسان نسبت به حفظ حیات ازطریق آن گیاهان تغییر کرده است. بنابراین، اگر منفعت معیار ارزش بود، آن گیاهان همچنان باید ارزشمند تلقی شده و مورد تقاضا قرار می‌گرفتند، درحالی‌که چنین نیست.

عرف نیز در ظاهر ارزش‌آفرین است؛ زیرا تشکیل‌دهندهٔ عرف نیز همین انسان‌ها هستند که براساس فطرت خود جویای راهکارهایی برای ارضای امیالشان بوده‌اند. به‌تبع چنانچه چیزی این امیال را ساکت کند، از سوی انسان ارزش‌گذاری می‌شود. انسان نیز در جامعه زندگی می‌کنند و به همین دلیل، به‌مرورزمان، این موضوع به عرف تبدیل می‌شود.

دلیل دیگر برای این‌که ارزشمندی از عرف نشئت نمی‌گیرد، این است که مواردی وجود دارد که عرفاً و نوعاً ارزشی ندارند، اما مال محسوب می‌شوند. برای مثال عکس پدر متوفای یک خانواده که برای عدهٔ قلیلی که عرف را تشکیل نمی‌دهند، ارزشمند و مال محسوب می‌شود.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

وصف کمیابی نیز در هیچ حالتی منشأ ارزشمندی نیست. بسیاری از اموال ارزشمندی فراوان هستند. وصف کمیابی تنها میزان ارزش را تغییر می‌دهد و به‌هیچ‌وجه ارزش را از ابتدا خلق نمی‌کند.

عرف، منفعت، کمیابی و... تمامی اماره ارزشمندی است، اما ذات ارزش را همان‌طور که بیان شد، توسط انسان آفریده می‌شود، مبنای ارزش آفرینی نیز از سوی انسان خلقت و فطرت آن است؛ بدین معنا که خداوند قادر، درون انسان، به علل مختلفی مانند حفظ حیات، تعالی، خلیفهٔ الهی بودن و... امیالی را قرار داده و این مخلوق به‌دنبال سیرکردن این امیال است و هرچیزی که این امیال را سیر کند، در منظر وی ارزشمند می‌شود.

اگر غذا برای انسان ارزشمند است زیرا میل به حیات ارزش آن را الزامی می‌داند؛ اگر زیورآلات برای انسان ارزشمند است به‌دلیل میل به زیبایی است که در درون انسان وجود دارد؛ اما تنها منشأ ارزشمند بودن، امیال نیست. انسان حیوان ناطق است، جنبهٔ حیوانیت آن همواره سبب می‌شود که امیال جنبهٔ افراطی یا تفریطی پیدا کنند و به تبع ارزش‌گذاری اشتباهی صورت گیرد. برای مثال همان‌طور که بیان شد، میل به حیات غذا را ارزشمند جلوه می‌کند، اما هر غذایی که نسبت به آن میل به وجود آید در منظر انسان ارزشمند در نظر گرفته نمی‌شود و به تبع مالیت پیدا نمی‌کند؛ زیرا ممکن است با حیات انسان در تعارض باشد. کشف این تعارض با قوهٔعقل است. عقل همان فیلتری است که امیال را کنترل می‌کند؛ در نتیجه در کنار امیال در ارزش‌گذاری مؤثر است؛ در نتیجه میل درونی انسان و عقل مبنای ارزشمندی اشیا است و باید برای کشف ارزشمندی توکن‌های دیجیتالی غیر مثلی، رابطهٔ این شیء مجازی را با میل و عقل انسان سنجید. امیال پایه‌ای انسان ایجاد کنندهٔ یکسری نیازها هستند که توکن‌های دیجیتال غیرمثلی با کارکرد نوینی که دارند این نیازها را برطرف می‌کنند و به‌تبع همین رفع نیاز نشئت گرفته از امیال سبب ارزشمندی آن‌ها خواهد شد. همچنین از منظر عقل نیز این رفع نیاز به شیوهٔ مشروع ازطریق این توکن‌ها تأیید شده است. برخی از این کارکردها به شرح ذیل است:

۱. خلق ثروت ازطریق بازی کردن: قبل از پیدایش توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، اشخاص درون بازی‌ها صرفاً به بازی کردن می‌پرداختند و عملاً هیچ درآمدزایی از بازی‌کردن برای آن‌ها ایجاد نمی‌شد؛ اما با رشد علم برنامه‌نویسی و قراردادهای هوشمند در بلاک‌چین، بشریت توانست با استفاده از توکن‌های دیجیتال غیرمثلی هرچیزی را بر بستر بلاک‌چین به‌صورت منحصربه‌فرد شناسنامه‌دار کند. صنعت بازی نیز از این پیشرفت عقب نماند و پروژه‌های متعددی مانند سندباکس بر بستر بلاک‌چین ایجاد شده و آیتم‌های به دست آمده درون بازی مبتنی بر این پروژه در قالب توکن‌های دیجیتال غیرمثلی قابل ارزش‌گذاری و عرضه برای فروش هستند[1].

۲. خلق ثروت ازطریق فروش آثار هنری: نخستین و ملموس‌ترین کاربرد توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، شناسنامه‌دار کردن آثار هنری ترسیم شده از سوی هنرمندان است. پیش از به وجود آمدن این توکن‌ها، هنرمندان در محلی به غیر از نمایشگاه‌های عمومی قادر به نشان دادن هنر خود و اثبات ارزشمندی آن نبودند. علت این موضوع، نه عدم قابلیت انتشار این آثار بر بستر اینترنت؛ بلکه عدم امکان انتساب آن‌ها به هنرمندان و تضمین اصالتشان در این بستر بود. به عبارتی دیگر، حقوق مادی و معنوی این دسته از اموال در اینترنت محافظت نمی‌شد؛ اما توکن‌های دیجیتال غیرمثلی توانستند ازطریق منحصربه‌فرد بودن و شناسنامه‌دار بودن هر توکن، اصالت این آثار را حفظ و انتساب آن را به هنرمند نشان دهند؛ در نتیجه انقلاب جدیدی در هنر دیجیتالی ایجاد کرده و امروزه برخی از هنرمندان مجموعه‌های هنری خود را در قالب توکن‌های دیجیتال غیرمثلی به فروش می‌گذارند و از این طریق به درآمدزایی می‌رسند. یکی از اشخاصی که در این عرصه ازطریق نشر مجموعه آثار هنری دیجیتال به درآمد بالایی رسیده و در این عرصه جزء هنرمندان معروف تلقی می‌شود، مایک وینکلمن[2] معروف به بیپل[3] است که مجموعه‌ای با نام هر روز: ۵۰۰۰ روز اول[4]، به ارزش حدودی ۱۷۶میلیون دلار در قالب توکن‌های دیجیتال غیرمثلی منتشر کرد (Notaro, 2022, p. 360).

1. https://pooleno.ir/blog/what-is-sandbox
2. Mike Winkelman
3. Beeple
4. Everydays : The first 5000days

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

۳. ایجاد امنیت ازطریق تأمین حقوق معنوی و ایجاد بستر برای مالکیت دیجیتالی: ارائهٔ شناسهٔ خاص به هر چیزی که در قالب توکن غیرمثلی دیجیتال عرضه می‌شود سبب ایجاد یک سیستم بهبودیافته برای ثبت و پیگیری مالکیت در عرصهٔ دیجیتال می‌شود؛ بدین‌صورت که براساس همین شناسه‌های منحصربه‌فرد، مالکیت هر توکن در بستر بلاک‌چین ثبت و قابلیت پیگیری خواهد داشت؛ لذا آثار هنری، آیتم‌های بازی، بلیت کنسرت، پوسترهای هواداری و غیره اولاً منتسب به شخصی خواهند بود که در ابتدا آن‌ها را خلق کرده و بعد از انتقال مالکیت آن نیز متعلق به شخصی است که توکن را درون کیف پول دیجیتال خود دارد.

میل به ثروت و امنیت دو مورد از امیالی هستند که انسان با توجه به خلقت خود از آن بهره می‌برد و همواره به دنبال این بوده است که این ثروت را از طرق مختلفی به دست آورده و در راه کسب این ثروت امنیت داشته باشد. روش‌های نوینی که توکن‌های دیجیتال غیرمثلی برای خلق ثروت به انسان ارائه داده‌اند و بستری که برای حفظ امنیت برخی از دارایی‌های انسان مانند آثار هنری دیجیتال ترسیم شده و عرضهٔ آن‌ها در بستر بلاک‌چین که با حفظ مالکیت ایجاد کرده‌اند، سبب شده است که این توکن‌ها در دیدگاه انسان به علت اقناع امیال درونی ارزشمند تلقی شود. ارزش نیز تقاضاآفرین است؛ به‌گونه‌ای‌که اشخاص حاضرند برای به‌دست‌آوردن موضوع تقاضای خود مالی را به‌عنوان عوض بپردازند. این توکن‌های غیرمثلی نیز امروزه آن‌چنان مورد تقاضا واقع شده‌اند که قیمت‌های استثنائی را به خود دیده‌اند. برای مثال در پروژه‌ای مربوط به بازی [1] بالاترین رقمی که در بستر خریدوفروش توکن‌های غیرمثلی این بازی [2] به توکن‌های مربوط به آن تعلق گرفته است مبلغ یک‌ونیم‌میلیون دلار بوده است که درحال حاضر این مبلغ معادل ۹۰میلیارد تومان است (Keramatfar & Momenzade, 2021, p. 98)؛ در نتیجه می‌توان قائل به این شد که توکن‌های غیرمثلی برطرف‌کنندهٔ نیازهای نشئت گرفته از امیال انسان بوده و به همین دلیل، رکن اول مالیت یعنی ارزشمندی (ارزش مبادله‌ای) و مورد تقاضا قرار گرفتن را دارند.

۳-۲. برخورداری از مشروعیت فقهی و قانونی

منظور از مشروعیت برای توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، فقدان دلیلی برای حرمت استعمال توکن‌های غیرمثلی از منظر شارع و به‌تبع قانون‌گذار است[3]؛ زیرا این وصف حرمت است که موضوعات را هرچقدر هم که کمیاب بوده یا مورد اقبال عموم باشد، از دایرهٔ مالیت و تملک خارج می‌کند. در فقه امامیه، بحث مستقلی مخصوص به مشروعیت توکن‌های غیرمثلی دیجیتال وجود ندارد؛ اما به نظر می‌رسد می‌توان با این مقدمه که در مشروعیت این توکن‌ها تردید وجود دارد، و در مقام تردید، از اصول عملی برای رفع تحیر موقت تا زمان بررسی عمیق مشروعیت این توکن‌ها توسط متخصصان این حوزه استفاده کرد و پاسخی دربارهٔ قید مشروعیت به دست آورد. نخستین اصلی که می‌توان در این موضوع از آن استفاده کرد، اصل اباحه است. براساس این اصل، هرگاه شک در حرمت یا حلیت موضوعی ایجاد شود، عدم حرمت حاکم است[4]. هدف بررسی این قسمت نیز عدم حرمت توکن‌های غیرمثلی است. براساس این اصل، حلیت و جواز آن‌ها اثبات می‌شود. اصل صحت نیز به‌عنوان اصل دوم مشروعیت این توکن‌ها را تأیید می‌کند. بر اساس این اصل، عمل اشخاص اعم از این‌که عقد باشد یا ایقاع، عبادت باشد یا غیرعبادت، صحیح و درست تلقی می‌شود. توکن‌های غیرمثلی دیجیتال نتیجهٔ اعمال غیرعبادی انسان‌ها تلقی می‌شود. همچنین یکی از معانی درست و صحیح، همان عمل مجاز و مشروع است؛ در نتیجه در مقام شک در مجاز بودن خلقت این توکن‌ها به دست انسان، حکم به فقدان وجود مشکل داده و می‌توان این توکن‌ها را مشروع تلقی کرد. درمجموع باتوجه‌به این دو اصل می‌توان حکم به مشروعیت توکن‌های دیجیتال غیرمثلی داد.

1. Axie infinity
2. Axie Marcketplace
3. https://hawzah.net/fa/Article/View/5324/%D9%85%D8%B9%D9%86%D8%A7-%D9%88-%D9%85%D9%81%D9%87%D9%88%D9%85-%D9%85%D8%B4%D8%B1%D9%88%D8%B9%DB%8C%D8%AA
4. https://fa.wikifeqh.ir/%D8%A7%D8%B5%D9%84_%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D8%AD%D9%8

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

۳-۳. قابلیت تصرف

برای این‌که موضوعی قابلیت تصرف داشته باشد، باید دو پیش‌شرط رعایت شود: اول، قابلیت در اختیار گرفتن و دوم، قابلیت اختصاص یافتن. هرکدام از این قیود ذره‌ای خدشه‌دار شوند، مال قابلیت تصرف را از دست می‌دهد. برای مثال، هوا را در نظر بگیرید، قابلیت اختصاص یافتن به شخص خاص یا عده‌ای را ندارد؛ لذا تصرف‌پذیر نیست و به‌تبع فاقد جنبهٔ مالیت است.

توکن‌های غیرمثلی هر دو این قیود را دارند. اصولاً همین دو حالت قابلیت اختصاص یافتن و قابل اختیار گرفتن، ماهیت متفاوت این توکن‌ها را در قیاس با سایر اشیا دیجیتالی تشکیل می‌دهد. توکن‌های دیجیتال غیرمثلی قابل ذخیره‌سازی در کیف پول‌های دیجیتال مبتنی بر بلاک‌چین است (Ante, 2022, p. 218) ذخیره‌سازی موضوعی اعم از واقعی یا مجازی، مقدمتاً نیازمند در اختیار داشتن آن موضوع است؛ لذا اگر موضوعی به دست انسان ذخیره شود، پیش از آن در اختیار انسان بوده است. دربارهٔ توکن‌های غیرمثلی دیجیتال نیز می‌توان از همین استدلال استفاده کرد؛ به این علت که این توکن‌ها در فضای مجازی و کیف پول قابلیت ذخیره‌سازی را دارند؛ به‌طور ضمنی در ابتدا در اختیار شخص ذخیره کننده قرار گرفته است و وجود این قابلیت برای این توکن‌ها متصور است.

همچنین با اندکی دقت می‌توان قابلیت اختصاص‌یافتن را نیز از همین ذخیره‌سازی استنباط کرد. انسان هنگامی که خواهان حفظ موضوعی است و برایش ارزش دارد، آن را ذخیره می‌کند. یکی از علت‌های این ذخیره‌سازی، جلوگیری از دسترسی سایرین است. ذخیره کردن موضوعی به منظور عدم دسترسی دیگران دلالت بر اختصاص داشتن موضوع ذخیره شده به شخص ذخیره‌کننده دارد. توکن‌های غیرمثلی نیز در کیف پول‌های دیجیتال ذخیره می‌شوند تا مختص بودن به شخص مالک کیف پول را نشان دهند؛ لذا قابل اختصاص هستند.

از طرفی لازمهٔ کاربردهای این توکن‌ها قابلیت اختصاص یافتن است، اگر این توکن‌ها قابل اختصاص به اشخاص نباشند، اصولاً استفاده‌ای نخواهند داشت. برای مثال، خرید آثار هنری یک هنرمند معروف، نیازمند قابلیت اختصاص یافتن به خریدار است یا فروش آیتم‌های به دست آمده در بازی در ابتدا به اختصاص یافتن به بازی‌کننده نیاز دارد تا بتواند آن را به دیگری منتقل سازد؛ لذا این پیش‌شرط جزئی از ماهیت توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است. با اثبات قابلیت در اختیار گرفتن و اختصاص‌یافتن می‌توان قائل به این شد که توکن‌های دیجیتال غیرمثلی قابلیت تصرف دارند.

۳-۴. قابلیت انتقال

با بررسی سیستم توکن‌های دیجیتال غیرمثلی از هنگام تولید تا استفاده از کاربردهای آن می‌توان وجود این شرط را نیز احراز کرد. این مراحل به شرح ذیل است (Wang, 2021, p. 6):

۱. مالک اولیهٔ این توکن‌ها، برای مثال هنرمندی که اثر دیجیتالی را ترسیم کرده، داده‌های مربوط به این اثر را در بلاکچین ذخیره می‌کند؛

۲. در دومین مرحله، مالک اولیه تراکنش‌هایی شامل تابع هش توکن دیجیتال غیرمثلی را امضا [1] کرده و این تراکنش را برای یک قرارداد هوشمند [2] ارسال می‌کند.

۳. در این مرحله دادهٔ واردشده به قرارداد هوشمند ازطریق عملی به نام ضرب کردن [3] برای همیشه به یک آدرس بلاکچین منحصربه‌فرد تعلق گرفته و شخص ضرب کننده با پرداخت کارمزد شبکه بلاکچین، توکن دیجیتال را به‌طور غیرمثلی دریافت خواهد کرد.

با اندکی تأمل در این مراحل به جهت یافتن فلسفهٔ انجام این اعمال، پرسشی که ایجاد می‌شود این است که چرا شخص هنرمند باید داده‌ها را با استفاده از تابع هش و قراردادهای هوشمند و ضرب‌کردن تبدیل به توکنی منحصربه‌فرد کند؟ این پرسش دو پاسخ دارد: ۱. برای منتسب کردن اثر خلق‌شده در عرصهٔ بلاکچین به خود؛ ۲. حفظ حقوق مالکیت معنوی ومادی اثر ایجاد شده در قالب توکن دیجیتال غیرمثلی. یکی از نتایج

1. Sign
2. Smart contract
3. Mint

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مالکیت معنوی ایجاد درآمد انحصاری برای مالک اثر است؛ لذا می‌توان این‌گونه استنباط کرد که یکی از دلایلی که مالکان اولیهٔ توکن‌های دیجیتال غیرمثلی (خالقان اثر هنری و ...) آثار خود را از این طریق در مراحل مذکور به نمایش می‌گذارند، قابلیت ایجاد درآمد است. پیش‌شرط اخذ عوض و کسب درآمد در ازای ایجاد اثر هنری خاص در قالب این توکن‌ها، قابلیت انتقال آن به دیگران است؛ لذا با توجه به مراحل مذکور و فلسفهٔ تولید این توکن‌ها، انتقال‌پذیری لازمهٔ وجودی این اشیای مجازی است؛ به عبارتی دیگر، اگر این توکن‌ها قابل انتقال نباشند، هیچ کدام از کارکردهای آن قابل اعمال نیستند، دیگر آیتم‌های بازی ارزشی نخواهد داشت یا هنرمندان آثار خود را در قالب دیجیتالی و این توکن‌ها ارائه نخواهند کرد. در عمل نیز این توکن‌ها هر روزه در قالب معاملات یا ضرب کردن اولیه درحال انتقال بر بستر بلاکچین از یک کیف پول دیجیتال به کیف پول دیگری است (Murray, 2023, p. 375).

نتیجه‌گیری

توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، به‌عنوان پدیده‌ای نوین و جهانی، دریچه‌ای در حوزه‌های مختلف از جمله اقتصاد و هنر گشوده‌اند. این توکن‌ها، با ماهیت منحصربه‌فرد و قواعد خاص خود، زمینه‌ای برای بررسی و تطبیق با علوم مرتبط فراهم کرده‌اند. علم حقوق نیز به‌عنوان رشته‌ای که حقوق و تکالیف حاکم بر تمامی موجودیت‌های واقعی و مجازی را بررسی می‌کند، از تأثیر این توکن‌ها مصون نمانده است. تولید، معاملات، حراجی‌ها و به نمایش گذاشتن این توکن‌های مجازی در نمایشگاه‌های مجازی عمومی از مجموعه‌ای قواعد عرفی تبعیت می‌کنند. براساس این قواعد، توکن‌های دیجیتال غیرمثلی در منظر اشخاص مالیت داشته و در ازای آن، حاضر به پرداخت عوض هستند؛ اما مالیت عرفی به معنای مال‌بودن در منظر علم حقوق و قانون نیست؛ بلکه وضع قید مالیت بر موضوعی از حیث قانونی نیازمند رعایت برخی ویژگی‌های مشترک میان تمامی اموال است. موارد اهمیت بررسی مالیت این توکن‌ها تحت سایهٔ ویژگی‌های مشترک ماهیتی اموال، که مورد تأیید علم حقوق نیز هست، بسیار است. برای مثال شناسایی مالیت این توکن‌ها مقدمه‌ای است بر شناسایی منقول بودن یا نبودن آن‌ها، شناسایی منقول بودن یا نبودن این اموال نیز سبب مشخص شدن مجهولات حقوقی متعددی نسبت به توکن‌های دیجیتال، اعم از صلاحیت دادگاه رسیدگی‌کننده به اختلافات حقوقی ناشی از آن‌ها یا تجاری تلقی شدن یا نشدن معاملات این اموال است، همچنین قائل‌شدن وصف مالیت حقوقی برای آن‌ها سبب حمایت قانون‌گذار از معاملات آن‌ها و وضع قوانین مربوط به آن است.

توکن‌های دیجیتال غیرمثلی (NFT) پدیده‌ای جهانی است که در حقوق ایران مبتنی بر فقه امامیه در مقابل خدمات در طبقه‌بندی اعیان قرار می‌گیرد و از معیارهای مالیت این دسته تبعیت می‌کند. داشتن ارزش مبادله‌ای ایجادکنندهٔ تقاضاست که خلق ارزش امری درونی و مبتنی‌بر فطرت و عقل انسان است. مشروعیت دینی و قانونی، تصرف‌پذیری و قابل‌انتقال بودن چهار معیاری است که با تمسک به فقه امامیه و نظریات اقتصادی ارزش و مطلوبیت، ارزش ناشی از هزینهٔ تولید و کار، حاکم بر مالیت اشیا، فارغ از ویژگی‌های ذاتی آن‌هاست. این معیارها از حالت عرفی خارج شده مورد پذیرش علم حقوق نیز هست؛ به‌گونه‌ای که حقوق ایران نیز مبتنی بر فقه امامیه و با استفاده از عرف خاص برمبنای معیارهای مذکور مقرراتی را دررابطه‌با اموال در قانون مدنی وضع کرده که دلالت بر پذیرش معیارهای چهارگانه در منظر قانون‌گذار و حقوق‌دانان دارد. به ترتیب خلق ثروت و تأمین امنیت مالکیت این توکن‌ها بر بستر بلاک‌چین به علت داشتن شناسنامهٔ انحصاری، اصل اباحه و صحت، قابلیت اختصاص یافتن و در اختیار قرار گرفتن و فلسفهٔ مراحل ایجاد توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، که همان منتسب کردن اثر خلق شده به شخص بر بستر بلاک‌چین و حفظ حقوق مالکیت معنوی و مادی اثر است، سبب اثبات انطباق کامل توکن‌های دیجیتال غیرمثلی با معیارهای اموال عینی شده و به‌تبع این موجودیت مجازی را در طبقه‌بندی مذکور قرار می‌دهد؛ درنتیجه ازآنجاکه اعیان طبقه‌ای از اموال محسوب می‌شوند، توکن‌های دیجیتال غیرمثلی نیز با قرار گرفتن در این طبقه‌بندی در زمرهٔ اموال قرار می‌گیرند و به این دلیل که هر مالی می‌تواند در ملکیت و دارایی اشخاص قرار گیرد به‌جای تعبیر توکن‌های دیجیتال غیرمثلی، می‌توان و بهتر است از تعبیر دارایی‌های دیجیتال غیرمثلی استفاده کرد.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پیشنهادها

۱. مسئلهٔ مشروعیت توکن‌های دیجیتال غیرمثلی در این مقاله صرفاً با استفاده از اصول عملیه برای رفع تحیر ابتدایی بررسی شده است و پیشنهاد می‌شود که متخصصان علوم اسلامی به این جنبه به‌صورت تخصصی‌تر بپردازند.

۲. با کشف مالیت این توکن‌ها، همان‌طور که در قسمت نتیجه‌گیری به آن اشاره شد، مسائل حقوقی جدیدی ایجاد می‌شود که می‌توان در این راستا تحقیق کرد. موضوعاتی که می‌تواند برای تحقیق پیشنهاد شود عبارت است از: الف. تطبیق معاملات مبتنی بر دارایی‌های دیجیتال غیرمثلی با عقود معین؛ ۲. ماهیت ایجاد دارایی‌های دیجیتال غیرمثلی: عقد است یا ایقاع؟

۳. با توجه به این‌که مالیت این توکن‌ها در این پژوهش احراز شد، پیشنهاد می‌شود که قانون‌گذار نیز با تقریر قانونی جدید یا اصلاح قوانین گذشته، قوانین مربوط به مالیت را شامل توکن‌های دیجیتال غیرمثلی دانسته و قواعد خاص مربوط به آن را وضع کند.

۴. شناسایی این توکن‌ها به عنوان مال، سبب صحت معاملاتی است که موضوع آن‌ها توکن‌های دیجیتال غیرمثلی است (درصورت وجود سایر شرایط صحت معاملات)؛ لذا پیشنهاد می‌شود که در ایران نیز مانند سایر کشورها، زیرساخت‌های اینترنتی برای انجام معاملات این توکن‌ها ایجاد شود.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

منابع

بیات، فرهاد (۱۳۹٦). شرح جامع حقوق مدنی (چاپ دوازدهم). تهران: انتشارات ارشد.

چیت‌سازیان، مرتضی و خورسندی، زهرا (۱٤۰۰). ماهیت و مالیت ارزهای دیجیتال از منظر فقه مقارن. فقه مقارن، ۱۷(۱۷)، ۱۱۵-۱۳٤. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23221976.1400.9.17.5.9

حسنی، ابوالحسن (۱۳۹۹). مالکیت در فضای مجازی از منظر فقهی. دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی، شماره اثر ۰۱٤/۹۹، ۱-٦۰. https://thecsri.ir/publication/1044

رونالد، میک (۱۳۵۷). اقتصاددانان کلاسیک و نظریهٔ ارزش. ترجمهٔ محمد سوداگر. چ ۲. تهران: انتشارات مؤسسهٔ تحقیقات اقتصادی و اجتماعی پازند.

عدل، مصطفی (۱۳۸۵). حقوق مدنی. چ ۲. قزوین: انتشارات طه.

فروغی، سید علیرضا و حسین زاد سرشکی، اسماء (۱۳۹۸). بررسی فقهی و حقوقی مالیت و مالکیت داده‌های دیجیتال در فضای سایبری. فقه و حقوق خصوصی، ۲(۳)، ۳۵-۵۳. لینک

قدیری اصل، باقر (۱۳۷۲). کلیات علم اقتصاد. چ ۷. تهران: انتشارات سپهر.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۷٦). دورهٔ مقدماتی حقوق مدنی، اموال و مالکیت. چ ۱. تهران: انتشارات دادگستر.

کرامت‌فر، مهدی، و مؤمن‌زاده، محمد مهدی (۱٤۰۰). غوغای NFT تحلیل مقدماتی بر رمزهای غیرمثلی به‌عنوان حوزهٔ جدید دیفای. بازار سرمایه، ۱۲۷(۱٤۰۰)، ۹٦-۱۰۰. لینک

گروه مالی پرواز (بی‌تا). شروع مسیر درآمدزایی از NFT. لینک

لطفی‌فروشانی، مهران (۱٤۰۰). مشروعیت فقهی حقوقی اموال مجازی در اقتصاد. مطالعات فقه اقتصادی، ۳(۳)، ۱۷-۱. https://doi.org/10.22034/ejs.2021.142954

موسوی، زهرا سادات، زارع، محمد و حجتی مروست، میثم (۱٤۰۱). مفهوم‌پردازی بلاک‌چین و قراردادهای هوشمند. مطالعات نوین کاربردی در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، ۵(۱)، ۵۹-۷۱. لینک

میراشرفی، امیرحسین (۱٤۰۱). بررسی تأثیر تکنولوژی بلاک‌چین بر کاربرد توکن‌های بی‌همتا (NFT) و سرمایه‌گذاری در آن‌ها. مطالعات نوین بانکی، ۱۷(۱۷)، ۷-۲۸. لینک

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۹). ضابطهٔ مال بودن در مباحث فقهی. اقتصاد اسلامی، (۷۹)، ۳۷-٦۳. لینک

[منابع عربی]

انصاری، مرتضی بن محمدامین (۱٤۲۸ق). المکاسب. ج ٤. چ ۱. قم: انتشارات مجمع الفکر الإسلامی.

خویی، سید ابوالقاسم (۱۳۷۱). مصباح الفقاهه. ج ۱. چ ۳. قم: انتشارات وجدانی.

خویی، سید ابوالقاسم (۱۳۷۵). مصباح الفقاهه. ج ۵. چ ۴. قم: انتشارات انصاریان.

شهیدثانی، زین‌الدین بین علی (۱٤۱۰ق). الروضه البهیه فی شرح المعه. ج ۳. چ ۱. قم: مکتب الدواری.

نجفی، محمدحسن (۱٤۰٤ق). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام. ج ۲۲. چ ۷. بیروت: دارالإحیاء التراث العربی.

Ante, L. (2022). The non-fungible token (NFT) market and its relationship with Bitcoin and Ethereum. *FinTech*, *1*(3), 216–224. https://doi.org/10.3390/fintech1030017

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Lundström, K., Andersson, K., Hansen-Møller, J., & Rydhmer, L. (2009). Pig meat quality from entire males. *Animal*, *3*(10), 1497–1507. https://doi.org/10.1017/S1751731109990693

Murray, M. (2023). NFT ownership and copyrights. *Indiana Law Review*, *56*(2), 367–390. Link

Notaro, A. (2022). All that is solid melts in the Ethereum: The brave new (art) world of NFTs. *Journal of Visual Art Practice*, *21*(3-4), 359–382. Link

Wang, Q., Li, R., Wang, Q., & Chen, S. (2021). *Non-fungible token (NFT): Overview, evaluation, opportunities and challenges*. Cornell University. Link

[In Persian]

Adl, M. (2006). *Civil rights* (2nd ed.). Taha

Aramatfar, M., & Momenzadeh, M. M. (2021). The NFT craze: A preliminary analysis of non-proprietary tokens as a new field of DeFi. *Capital Market Journal*, *127*(March 1400), 96-100. Link

Bayat, F. (2017). *Comprehensive explanation of civil law* (12th ed.). Arshad Publications.

Chitsazian, M., & Khorsandi, Z. (2021). The nature and taxation of digital currencies from the perspective of contemporary jurisprudence. *Contemporary Jurisprudence*, *17*(17), 115-134. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23221976.1400.9.17.5.9

Foroughi, S. A., & Hossein Zad Sareshki, A. (2019). A jurisprudential and legal study of the property and ownership of digital data in cyberspace. *Jurisprudence and Private Law*, *2*(3), 35-53. Link

Ghadiri Asl, B. (1993). *Generalities of economics* (7th ed.). Sepehr Publications.

Hassani, A. (2019). *Ownership in cyberspace from a jurisprudential perspective* (Work No. 99/014). Office of Islamic Studies and Seminary Communications, Cyberspace Research Institute, 1-60. Link

Karamatfar, Mehdi, and Momenzadeh, Mohammad Mehdi (2017). The NFT craze: A preliminary analysis of non-proprietary tokens as a new field of DeFi. Capital Market, 127(2017), 96-100. Link

Katouzian, N. (1997). *Introductory course in civil law, property and ownership* (1st ed.). Dadgostar Publications.

Lotfiforoushani, M. (2021). The jurisprudential legitimacy of virtual assets in economics. *Economic Jurisprudence Studies*, *3*(3), 1-17. https://doi.org/10.22034/ejs.2021.142954

Mirashrafi, A. H. (2022). Investigating the impact of blockchain technology on the use of non-fungible tokens (NFT) and investment in them. *Modern Banking Studies*, *17*(Winter 2022, No. 17), 7-28. Link

Mousavi, Z. S., Zare, M., & Hojjati Marvast, M. (2022). Conceptualization of blockchain and smart contracts. *Modern Applied Studies in Management, Economics and Accounting*, *5*(1), 59-71. Link

Parvaz Financial Group. (Beta). Starting the path to earning money from NFT. Retrieved from https://parvazcapital.com/e-landing-page/nft-to-the-moon/

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Ronald, M. (1978). *Classical economists and the theory of value* (M. Soudagar, Trans., 2nd ed.). Pazand Economic and Social Research Institute Publications.

Yousefi, A. A. (2019). The criterion of being property in jurisprudential discussions. *Islamic Economics*, *(79)*, 37-63. Link

[In Arabic]

Ansari, M. M. A. (2007). *Al-makasib* (Vol. 4, 1st ed.). Majma' al-Fikr al-Islami Publications.

Khoei, S. A.-Q. (1951). *Misbah al-fiqah* (Vol. 1, 3rd ed.). Wajdani Publications.

Khoei, S. A.-Q. (1995). *Misbah al-fiqah* (Vol. 5, 4th ed.). Ansarian Publications.

Najafi, M. H. (1983). *Jawaher al-kalam fi sharh al-shar'i al-islam* (Vol. 22, 7th ed.). Dar al-Ihya al-Turaht al-Arabi.

Shahid Thani, Z. A. b. A. (1989). *Al-rawdha al-bahiyyah fi sharh al-ma'ah* (Vol. 3, 1st ed.). Maktab al-Dawari

.

COPYRIGHTS

©2025 by the authors. Published by University of Science and Culture. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Archive of SID.ir